

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
ВИЩА ШКОЛА ЕКОНОМІКИ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ
КАФЕДРА ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ І ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до виконання завдань практичних занять
з нормативної навчальної дисципліни
циклу професійної та практичної підготовки

ГРОШІ ТА КРЕДИТ

для студентів денної форми навчання

Галузь знань: 0305 Економіка та підприємництво
Напрямок підготовки: 6.030501 Економічна теорія
Спеціалізація: Економічна теорія (ЕТ)

Донецьк, 2012 р.
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
ВИЩА ШКОЛА ЕКОНОМІКИ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ
КАФЕДРА ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ І ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
до виконання завдань практичних занять
з нормативної навчальної дисципліни
циклу професійної та практичної підготовки

ГРОШІ ТА КРЕДИТ
для студентів денної форми навчання

Галузь знань: 0305 Економіка та підприємництво
Напрямок підготовки: 6.030501 Економічна теорія
Спеціалізація: Економічна теорія (ЕТ)

РОЗГЛЯНУТО:
на засіданні кафедри
економічної теорії і державного управління
Протокол № 1 від 31 серпня 2012 р.

ЗАТВЕРДЖЕНО:
на засіданні
навчально-видавничої ради ДонНТУ
Протокол № ___ від «___» _____ 20__ р.

Донецьк, 2012 р.

УДК 336.7 (072)

Методичні рекомендації до практичних занять з нормативної навчальної дисципліни циклу професійної та практичної підготовки «Гроші та кредит» для студентів денної форми навчання галузі знань 0305 Економіка та підприємництво напряму підготовки: 6.030501 Економічна теорія / Укл. М.В. Гордон. - Донецьк: ДонНТУ, 2012. – 77 с.

У методичних рекомендаціях викладено загальні положення та тематичний зміст практичних занять з нормативної навчальної дисципліни циклу професійної та практичної підготовки «Гроші та кредит». Методичні рекомендації містять тести, задачі, питання для самоконтролю з кожної теми курсу, також надано приклади розв'язання типових задач, список рекомендованої базової та допоміжної літератури.

Укладач:

М.В. Гордон, к.е.н., доцент

Відповідальний за випуск

В.В. Дементьєв, д.е.н., професор

Зміст

Вступ.....	5
Загальні положення.....	6
Тематичний зміст практичних робіт.....	7
Зміст практичних занять.....	11
Тема 1. Сутність і функції грошей.....	11
Тема 2. Грошовий обіг і грошові потоки.....	17
Тема 3. Грошовий ринок.....	22
Тема 4. Грошові системи.....	27
Тема 5. Інфляція та грошові реформи.....	32
Тема 6. Валютний ринок і валютні системи.....	36
Тема 7. Кількісна теорія грошей та сучасний монетаризм.....	42
Тема 8. Кредит у ринковій економіці.....	47
Тема 9. Фінансові посередники грошового ринку.....	54
Тема 10. Центральні банки.....	58
Тема 11. Комерційні банки.....	61
Тема 12. Міжнародні валютно-кредитні установи та форми їх співробітництва з Україною.....	67
Приклади розв’язання задач.....	68
Вимоги до знань, умінь та навичок.....	74
Список рекомендованої літератури.....	77

З метою більш ефективного засвоєння матеріалу лекцій, а також вивчення матеріалу, що не увійшов у лекційний курс, передбачено практичні заняття, які ґрунтуються на таких методичних принципах:

- формування по кожній темі кола питань, які орієнтують студентів на інтенсивну роботу, критичне осмислення здобутих знань та вивчення теоретичних і практичних проблем грошей та кредиту;

- активізація творчого мислення шляхом обговорення ситуаційних питань та проведення дискусій за темою доповідей;

- виконання студентами практичних завдань, що сприятиме формуванню навичок творчого використання сучасних досягнень економічної науки та практики господарювання.

Методичні рекомендації до виконання практичних робіт підготовлено згідно навчального плану напряму підготовки 6.030501 Економічна теорія та робочої програми навчальної дисципліни «Гроші та кредит».

Основна дидактична мета практичного заняття - розширення, поглиблення й деталізація наукових знань, отриманих студентами на лекціях та в процесі самостійної роботи, спрямованих на підвищення рівня засвоєння навчального матеріалу, прищеплення умінь і навичок, розвиток наукового мислення та усного мовлення студентів.

Виходячи з цього, задачами методичних рекомендацій є:

- надати методичну допомогу студентам в підготовці до практичних занять та виконанні домашніх завдань;
- сприяти закріпленню теоретичних знань з дисципліни «Гроші та кредит»;
- допомогти придбати певні вміння та навички щодо конкретного аналізу складних процесів, пов'язаних з використанням грошей та кредиту.

По кожній темі надано план практичного заняття, тематику рефератів, літературу, тести і задачі. Крім того, є приклади розв'язання типових задач.

Для успішного вивчення курсу «Гроші та кредит» студенти повинні на підставі основної літератури засвоїти нормативну програму теми, продумати відповіді на питання практичного заняття, поповнити знання вивченням додаткової літератури. Разом з цим слід знайти вірні відповіді на питання тестів, розв'язати задачі за темою.

ТЕМАТИЧНИЙ ЗМІСТ ПРАКТИЧНИХ РОБІТ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ГРОШІ ТА КРЕДИТ»

№ п/п	Тема і зміст практичних робіт	Обсяг практичних робіт (ак.год.)	Коефіцієнт вагомості Кіj j-гої практичної роботи	Штрафні санкції Шіj за порушення графіку навчального процесу виконання та захисту j-гої практичної роботи
1.	<p>Сутність і функції грошей Походження та сутність грошей. Форми грошей та їх еволюція. Вартість грошей. Функції грошей, сфери їх використання та відмінності. Якісні властивості грошей. Роль грошей у ринковій економіці.</p>	4	1	0,1
2.	<p>Грошовий обіг і грошові потоки Сутність грошового обороту, його економічна основа, основні суб'єкти та ринки, які він обслуговує. Модель сукупного грошового обороту; характеристика грошових потоків. Структура грошового обороту за формою платіжних засобів та за економічним змістом. Поняття та складові маси грошей, що обслуговує грошовий оборот, базові гроші та грошові агрегати. Швидкість обігу грошей та фактори, що її визначають. Сутність та вимоги закону кількості грошей, необхідних для обороту. Механізм поповнення маси грошей в обороті. Характеристика грошового мультиплікатора.</p>	4	1	0,1
3.	<p>Грошовий ринок Сутність грошового ринку, інституційна модель грошового ринку. Попит на гроші, фактори, що визначають зміну попиту на гроші. Пропозиція грошей, фактори, що</p>	4	1	0,1

№ п/п	Тема і зміст практичних робіт	Обсяг практичних робіт (ак.год.)	Коефіцієнт вагомості Кіј j-гої практичної роботи	Штрафні санкції Шіј за порушення графіку навчального процесу виконання та захисту j-гої практичної роботи
	визначають зміну пропозиції грошей. Графічна модель грошового ринку, рівновага на грошовому ринку та процент. Заощадження та інвестиції в механізмі грошового ринку.			
4.	<p>Грошові системи Сутність грошової системи, її елементи та роль. Основні типи грошових систем та їх еволюція. Створення і розвиток грошової системи в Україні. Державне регулювання грошової сфери: сутність та методи регулювання. Грошово-кредитна політика центрального банку, її цілі та інструменти. Стан монетизації економіки України, його причини та шляхи поліпшення. Шляхи монетизації державного бюджету.</p>	2	1	0,1
5.	<p>Інфляція та грошові реформи Сутність, закономірності розвитку та причини інфляції. Економічні та соціальні наслідки інфляції. Особливості інфляції в Україні. Сутність та види грошових реформ. Особливості проведення грошової реформи в Україні.</p>	2	1	0,1
6.	<p>Валютний ринок і валютні системи Сутність валюти, її призначення та сфера використання. Види, чинники та значення конвертованості валюти.</p>	2	1	0,1

№ п/п	Тема і зміст практичних робіт	Обсяг практичних робіт (ак.год.)	Коефіцієнт вагомості Кіj j-тої практичної роботи	Штрафні санкції Шіj за порушення графіку навчального процесу виконання та захисту j-тої практичної роботи
	<p>Валютний ринок: сутність та характеристика основних елементів. Характеристика операцій на валютному ринку.</p> <p>Сутність, основи формування та чинники впливу на валютний курс. Основні режими валютних курсів.</p> <p>Поняття, призначення та елементи національної валютної системи.</p> <p>Сутність, призначення й використання платіжного балансу та золотовалютних резервів.</p> <p>Поняття, елементи та етапи розвитку світової та міжнародної валютних систем. Формування Європейського валютного союзу</p>		Коефіцієнт вагомості	
7.	<p>Кількісна теорія грошей та сучасний монетаризм</p> <p>Основні постулати класичної кількісної теорії грошей та їх еволюція. «Трансакційний варіант» І.Фішера.</p> <p>Кон'юнктурний варіант теорії грошей М.Туган-Барановського.</p> <p>Неокласичний варіант кількісної теорії грошей, «кембриджська версія» кількісної теорії.</p> <p>Внесок Дж.Кейнса у розвиток кількісної теорії грошей.</p> <p>Сучасний монетаризм як альтернативний напрямок кількісної теорії. Його відмінності від кейнсіанських концепцій.</p> <p>Внесок М.Фрідмена в розроблення монетарної політики на основі неокласичного варіанта кількісної теорії.</p> <p>Кейнсіансько-неокласичний синтез. Грошово-кредитна політика монетаристів та неокейнсіанців у сучасних умовах.</p> <p>Грошово-кредитна політика України у</p>	4	1	0,1

№ п/п	Тема і зміст практичних робіт	Обсяг практичних робіт (ак.год.)	Коефіцієнт вагомості Кіј j-гої практичної роботи	Штрафні санкції Шіј за порушення графіку навчального процесу виконання та захисту j-гої практичної роботи
	світлі сучасних монетаристських теорій.			
8.	<p>Кредит у ринковій економіці Необхідність кредиту. Загальні передумови формування кредитних відносин. Сутність кредиту, її структура. Позичковий капітал і кредит. Об'єкти, суб'єкти та типи кредитних відносин. Стадії та закономірності руху кредиту. Принципи банківського кредитування. Форми та види кредиту. Поняття економічних меж кредиту, види, причини і наслідки їх порушення. Кредитні відносини в умовах інфляції. Процент за кредит: сутність, види, економічні межі та фактори зміни ставки процента. Функції кредиту та їх класифікація. Роль кредиту в розвитку економіки. Розвиток кредитних відносин в економіці України.</p>	2	1	0,1
9.	<p>Фінансові посередники грошового ринку Сутність, призначення та види посередництва на грошовому ринку. Банк як провідний суб'єкт посередництва на грошовому ринку, його сутність та функції. Банківська система: сутність, специфічні риси, цілі, функції. Особливості побудови банківської системи в Україні. Небанківські фінансово-кредитні установи, їх види, функції, операції.</p>	2	1	0,1
10.		2	1	0,1

№ п/п	Тема і зміст практичних робіт	Обсяг практичних робіт (ак.год.)	Коефіцієнт вагомості Кіі j-тої практичної роботи	Штрафні санкції Шіі за порушення графіку навчального процесу виконання та захисту j-тої практичної роботи
	<p>Центральні банки Виникнення та призначення центральних банків. Статус та функції центрального банку. Операції центрального банку, їх зміст. Основи організації центральних банків. Національний банк України: становлення та розвиток.</p>		Коефіцієнт вагомості	
11.	<p>Комерційні банки Сутність комерційного банку, походження та розвиток в Україні. Види комерційних банків, специфіка діяльності: банківські операції та послуги. Пасивні операції комерційних банків, їх види та зміст. Активні операції комерційних банків, їх види та зміст. Розрахунково-касове обслуговування банками юридичних та фізичних осіб. Стабільність комерційного банку, його ліквідність, механізм забезпечення.</p>	2	1	0,1
12.	<p>Міжнародні валютно-кредитні установи та форми їх співробітництва з Україною Організація та функціональне призначення Міжнародного валютного фонду. Напрямки співпраці МВФ з Україною. Основи організації, структура та призначення Світового банку. Форми співпраці структур СБ з Україною. Характеристика регіональних міжнародних валютно-кредитних організацій. Порядок створення, призначення і функції Європейського банку реконструкції та</p>	2	1	0,1

№ п/п	Тема і зміст практичних робіт	Обсяг практичних робіт (ак.год.)	Коефіцієнт вагомості Кіі j-тої практичної роботи	Штрафні санкції Шіі за порушення графіку учбового процесу виконання та захисту j-тої практичної роботи
	розвитку. Необхідність, порядок створення та функції Банку міжнародних розрахунків. Роль МБР у розвитку міжнародного співробітництва у валютно-кредитній сфері.		Коефіцієнт вагомості	

Зміст практичних занять

Тема 1. Сутність і функції грошей

План практичного заняття

1. Походження та сутність грошей.
2. Форми грошей та їх еволюція.
3. Вартість грошей.
4. Функції грошей, сфери їх використання та відмінності.
5. Якісні властивості грошей.
6. Роль грошей у ринковій економіці.

Темі доповідей

1. Необхідність та сутність грошей.
2. Форми грошей та їх еволюція.
3. Вартість грошей.
4. Функція грошей як міри вартості.
5. Функція грошей як засобу обігу. Особливості обігу електронних грошей.
6. Функція грошей як засобу накопичення.
7. Функція грошей як світових грошей.
8. Характеристика якісних властивостей грошей.
9. Роль грошей у перехідний період до ринкової економіки в Україні.
10. Сталість грошей як основна їх якісна властивість.
11. Причини та наслідки демонетизації золота.
12. Масштаб цін в умовах золотого стандарту та демонетизації золота.
13. Функція грошей як засобу платежу та її прояви в сучасній українській економіці.
14. Функція грошей як засобу обігу та її дія в умовах планової та ринкової економіки.
15. Роль грошей у ринковій економіці.

Література: базова 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8; допоміжна 1, 2, 3, 4.

Контрольні питання, тести, задачі

- 1.1** Чи можна сказати, що дійсна цінність сучасних грошей визначається їх забезпеченістю (особливо золотим забезпеченням)?
- 1.2** Гроші – це лише трохи паперу та метала, які дають їх володарям законне право на безліч різноманітних товарів. Ми не можемо їсти, пити, або носити в якості одягу гроші. Але за гроші можна купити будь-які товари. Як і чому це відбувається?
- 1.3** Обґрунтуйте правильність наступного твердження: «Винаходження грошей – одне з найбільш великих надбань людства, бо без них збільшення добробуту, яке стало результатом розширення торгівлі, було б неможливим».
- 1.4** У чому полягає функція грошей як засобу платежу, і чим вона відрізняється від функції засобу обігу?
- 1.5** Поясніть, чому золото та срібло витіснили товарні гроші у вигляді солі, слонової кістки, хутра.
- 1.6** Щоб бути визнаним у якості грошей товар повинен мати наступні якості:
  - а) загальне визнання;
  - б) легкість транспортування;
  - в) довгий термін зберігання;
  - г) ділимість;
  - д) захист від підробки;
  - е) все перелічене.
- 1.7** Перші спроби теоретично осмислити сутність грошей та їх місце в господарському житті суспільства були зроблені наступними мислителями:
  - а) Платон;

- б) Аристотель;
- в) Ксенофонт;
- г) Конфуцій;
- д) Фома Аквінський.

1.8 Яке з наступних тверджень вірно відносно визначення грошей:

- а) гроші – це мірило вартості;
- б) гроші є ліквідним товаром;
- в) гроші – це загальний товар-еквівалент;
- г) гроші – це продукт угоди між людьми;
- д) гроші – це знак обміну;
- е) гроші – це все вищесказане.

1.9 Гроші є:

- а) засобом платежу;
- б) засобом виміру вартості;
- в) засобом накопичення вартості;
- г) засобом обміну;
- д) все вищесказане.

1.10 Що не характеризує сутності грошей:

- а) сукупність активів, які використовують для виконання ділових операцій;
- б) посередник в обміні товарів і послуг;
- в) вимірник цін усіх інших товарів;
- г) одна із форм нагромадження багатства;
- д) один із видів виробничих ресурсів.

1.11 Оберіть відповідь, яка найбільш точно віддзеркалює еволюцію форм грошей:

- а) товарні, металеві, паперові, кредитні, електронні;
- б) товарні, паперові, металеві, кредитні, електронні;
- в) металеві, товарні, паперові, кредитні, електронні;
- г) товарні, металеві, кредитні, паперові, електронні.

1.12 Яке твердження неправильне:

- а) паперові гроші мають внутрішню вартість;
- б) сучасні паперові гроші мають здебільшого кілька ступенів захисту;
- в) кількість паперових грошей обмежена, що забезпечує їм купівельну спроможність;
- г) уперше паперові гроші були випущені в Китаї;
- д) паперові гроші є декретними грошми, оскільки уряд визначає їх як гроші за допомогою закону, або декрету.

1.13 Для виконання ролі грошей найбільш підійшло золото, тому що воно:

- а) є однорідним і його можна розділити на частини;
- б) процес видобутку є трудомістким;
- в) має властивість довго зберігатися;
- г) пристосовано до транспортування;
- д) існують невеликі запаси;
- е) йому властиві всі вказані якості.

1.14 Перші гроші з'явилися в:

- а) Китаї;
- б) Лідійській державі;
- в) Стародавньому Римі.

1.15 Демонетизація золота означає, що:

- а) держава розпродує своє монетарне золото;
- б) припиняється тезаврація золота приватними особами;
- в) золото перестало виконувати функції грошей;
- г) припиняють карбування монет із золота;
- д) усі відповіді неправильні.

1.16 З приведених причин визначите вирішальні, які зумовили демонетизацію золота:

- а) недостатня маса золотих запасів в природі;
- б) інтенсивне використання золота у виробництві (електронна техніка, біжутерія, медтехніка);
- в) прагнення урядів зосередити все золото для стратегічних державних запасів;
- г) великі витрати, пов'язані з обігом золота;
- д) неподатливість грошового обігу регулюючому впливу з боку держави;
- е) бажання урядів узяти на себе емісію нерозмінних грошей для покриття своїх фінансових потреб;
- ж) все вищесказане вірно.

1.17 Як впливають на вартість золота такі чинники:

- а) зовнішній вигляд золота (злиток, гранули, пісок);
- б) місце видобутку золота;
- в) загальна кількість золота в світі.
- г) відкриття нових родовищ золота;
- д) зміна продуктивності праці в видобуванні золота.

1.18 Що таке тезаврація:

- а) псування монет;
- б) перетворення грошей в скарб;
- в) вид грошової реформи;
- г) римська монета.

1.19 Вкажіть назву грошей, які випускаються в обіг емісійними банками:

- а) акції;
- б) чеки;
- в) векселі;
- г) банкноти.

1.20 Неповноцінні гроші – це:

- а) гроші, які знецінюються;
- б) гроші, які виготовлені не з дорогоцінного металу;
- в) грошові знаки, які не розмінюються на дорогоцінний метал;
- г) гроші, які емітуються для фінансування витрат державного бюджету.

1.21 Кредитні гроші – це:

- а) гроші, випущені державою для покриття своїх потреб, що фінансуються з бюджету;

- б) будь-які неповноцінні гроші;
- в) гроші, що емітуються банками для кредитування реальної економіки;
- г) гроші, що емітує центральний банк для фінансування бюджетного дефіциту.

1.22 Чи можна поставити «знак дорівнює» між поняттями «неповноцінні гроші» та «кредитні гроші»? Поясніть свою відповідь.

1.23 Укажіть, до яких сучасних форм кредитних грошей ступінь довіри найвища та найнижча і поясніть чому:

- а) готівкових;
- б) депозитних;
- в) електронних;
- г) торгових.

1.24 До кредитних грошей належать:

- а) кредитна картка;
- б) банкнота;
- в) чек;
- г) електронні гроші;
- д) вексель;
- е) казначейські зобов'язання.

1.25 Використання електронних грошей пов'язане з функцією грошей:

- а) міри вартості;
- б) засобу накопичення;
- в) засобу обігу;
- г) світових грошей.

1.26 Не придатні до виконання функцій скарбу:

- а) цінні папери;
- б) паперові гроші;
- в) золото і срібні монети;
- г) усі вищезазначені відповіді є правильними.

1.27 Гроші як засіб обігу мають формулу:

- а) Т-БЗ (Т – товар, БЗ – боргове зобов'язання);
- б) Г-Т-Г (Г – гроші);
- в) немає правильної відповіді;
- г) Т-Г-Т.

1.28 Роль грошей як засобу платежу:

- а) забезпечують безперервність виробництва і контроль за своєчасними розрахунками в економіці;
- б) допомагають контролювати правовий кругообіг виробничих фондів;
- в) немає правильної відповіді;
- г) а і б.

1.29 Гроші як засіб платежу мають форму платежу:

- а) Т-БЗ (Т – товар, ДО – боргове зобов'язання);
- б) Т-Г-Т (Г – гроші);
- в) Т-Г-ВВП (ВВП – валовий внутрішній продукт);
- г) Г-Т-Г.

1.30 Функція грошей як міри вартості полягає у тому, що:

- а) гроші є посередником між продавцем і покупцем;
- б) за допомогою грошей визначають ціни всіх інших товарів;
- в) за допомогою грошей вимірюють розмір нагромадженого багатства;
- г) гроші є знаряддям погашення боргів;
- д) усі відповіді неправильні.

1.31 У якій функції гроші обслуговують процес ціноутворення?

- а) у функції засобу платежу;
- б) у функції засобу накопичення;
- в) у функції засобу обігу;
- г) у функції міри вартості;
- д) у всіх вказаних функціях.

1.32 Функцією грошей є:

- а) розподіл вартості;
- б) створення фінансових фондів;
- в) засіб обігу;
- г) надання ділової інформації;
- д) уповільнення інфляції.

1.33 У якій функції гроші найбільш схильні до впливу інфляції:

- 1) міра вартості;
- 2) засіб обігу;
- 3) засіб накопичення;
- 4) засіб платежу.

1.34 Визначити в якому випадку гроші стають ідеальними розрахунковими грошима:

- а) гроші як засіб обігу;
- б) гроші як засіб збереження скарбів;
- в) гроші як засіб платежу;
- г) при взаємозаліку.

1.35 Про яку функцію грошей йдеться: «Не знак вартості виступає тут символічним представником грошей, а сам покупець»? Поясніть.

- а) мірило вартості;
- б) засіб обігу;
- в) засіб платежу;
- г) світові гроші.

1.36 Оцініть кожен з нижче перелічених предметів з точки зору того, наскільки ефективно вони можуть виконувати функції грошей. Визначте, наскільки той чи інший предмет може використовуватись як засіб обміну, заощадження і міра вартості. Зробивши оцінку, переконайтесь у їхній портативності, одноманітності, зносостійкості, стабільності.

- а) сіль;
- б) великі кам'яні колеса;
- в) худоба;
- г) золото;
- д) мідні монети;
- е) паперові грошові купюри, випущені урядом;

ж) персональні чеки.

1.37 Яку функцію виконують гроші:

- а) при купівлі в магазині телевізора за готівку?
- б) при визначенні собівартості продукції?
- в) при розміщенні на строковому депозиті в банку?
- г) при купівлі холодильника в розстрочку?
- д) при оплаті комунальних послуг?
- е) при сплаті підприємством податків у бюджет?
- ж) при отриманні заробітної плати?

1.38 Які з функцій грошей ілюструють наступні ситуації:

- а) щоб купувати автомобіль ви збираєтесь продати свій дачний будинок;
- б) ви людина розумна, тому інколи відкладаєте на «чорний день»;
- в) в ресторані вам пропонують меню з цінами на кожну страву;
- г) два торговця антикваріатом домовилися між собою обміняти дві картини Рубенса на одну картину Рембрандта;
- д) в магазині покупець купує холодильник і оплачує його чеком;
- е) при домовленості на ринку праці робітник домовляється про річний оклад в розмірі А грошових одиниць.

1.39 Які функції грошей можуть виконувати наступні речі? Наведіть приклади ситуацій.

- а) кредитні картки;
- б) картина Пікассо;
- в) жетони метро.

1.40 У чому полягає суть закону Коперніка-Грешема і з якою якісною властивістю грошей це пов'язано?

1.41 На купівельну спроможність грошей впливають такі процеси:

- а) підвищення цін;
- б) зростання маси грошей в обороті;
- в) зростання випуску товарів і послуг в оборот.

1.42 На чому базується вартість повноцінних грошей:

- а) на купівельній спроможності;
- б) на вартості тієї кількості товарів і послуг, які в середньому можна придбати за грошову одиницю;
- в) на вартості матеріалу, з якого вони виготовлені (золото, срібло і так далі);
- г) на внутрішній вартості.

1.43 На чому базується вартість неповноцінних грошей:

- а) на купівельній спроможності;
- б) на вартості тієї кількості товарів і послуг, які в середньому можна придбати за грошову одиницю;
- в) на вартості матеріалу, з якого вони виготовлені (золото, срібло і так далі);
- г) на внутрішній вартості.

1.44 Міра вартості – це:

- а) грошова одиниця, яка використовується для виміру вартості товарів і послуг;

б) грошова одиниця, яка використовується для порівняння вартості товарів і послуг.

1.45 Бартер – це:

- а) товарно-грошовий обмін;
- б) прямий товарообмін;
- в) аукціонний вид торгівлі;
- г) біржова торгівля;
- д) немає вірної відповіді.

1.46 Причиною бартеру в економіці можуть бути:

- а) високий рівень інфляції;
- б) зниження цін на товари і послуги;
- в) підвищення рентабельності виробництва і реалізації товарів.

Тема 2. Грошовий оборот і грошові потоки

План практичного заняття

1. Сутність грошового обороту, його економічна основа, основні суб'єкти та ринки, які він обслуговує.
2. Модель сукупного грошового обороту; характеристика грошових потоків.
3. Структура грошового обороту за формою платіжних засобів та за економічним змістом.
4. Поняття та складові маси грошей, що обслуговує грошовий оборот, базові гроші та грошові агрегати.
5. Швидкість обігу грошей та фактори, що її визначають.
6. Сутність та вимоги закону кількості грошей, необхідних для обороту.
7. Механізм поповнення маси грошей в обороті. Характеристика грошового мультиплікатора.

Темі доповідей

1. Грошовий оборот та грошові потоки в Україні.
2. Основні ринки, що взаємно пов'язуються грошовим оборотом.
3. Закон кількості грошей, необхідних для обороту.
4. Кількісна характеристика грошової маси. Рівень монетизації ВВП.
5. Стійкість грошей та методи її досягнення.
6. Швидкість обігу грошей та її вимірювання
7. Потоки грошового обороту, їх взаємозв'язок.
8. Балансування грошових потоків у грошовому обороті.
9. Грошовий оборот та його структура.
10. Характеристика сучасних засобів платежу, які обслуговують грошовий оборот.
11. Маса грошей, що обслуговує грошовий оборот.
12. Грошова маса і грошові агрегати. Грошова база.
13. Механізм поповнення грошей в обороті.
14. Ефект грошового мультиплікатора.

Література: базова 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8; допоміжна 1, 2, 3, 4.

Контрольні питання, тести, задачі

2.1 Проаналізуйте структуру грошового обігу в Україні за останні декілька років. Визначте, чи відповідає вона вимогам ринкової економіки.

2.2 Який з названих запасів грошей найповніше характеризує обсяг маси грошей в обороті:

- готівка, що перебуває поза банками;
- уся готівка, емітована центральним банком;
- гроші, що перебувають на поточних рахунках у банках;
- гроші, що перебувають у розпорядженні суб'єктів грошового обороту.

2.3 Чому існують два підходи до вимірювання маси грошей – через грошову базу і через грошові агрегати?

2.4 Чому в різних країнах застосовується свій набір грошових агрегатів і різне наповнення кожного з них?

2.5 Чи можна вважати нормальними співвідношення грошових, агрегатів М0 і М3 в Україні? Якщо ні, то чому і чим таке співвідношення спричинено?

2.6 Який з українських грошових агрегатів виражає:

- запас найбільш ліквідних грошей;
- запас грошей з усім спектром ліквідності, що фактично склався;
- найвужчі гроші;
- найширші гроші.

2.7 Чи входить до агрегату М0 запас готівки в касах комерційних банків? Обґрунтуйте свою відповідь.

2.8 Чи є зміна швидкості обігу грошей самостійним фактором впливу на ринкову кон'юнктуру чи це лише механічний наслідок зміни маси грошей, коли при збільшенні маси швидкість зменшується, а при зменшенні – збільшується?

2.9 Коли зростання швидкості грошей можна розцінювати як позитивне явище, а коли – як негативне?

2.10 Рух грошових коштів здійснюється за допомогою:

- а) банкнот, монет;
- б) чеків;
- в) векселів;
- г) інших кредитних інструментів.

2.11 Грошова маса:

- а) гроші, що перебувають в обігу;
- б) сукупність купівельних, платіжних і накопичувальних засобів;
- в) гроші, що надходять із розширенням кредитних зв'язків, які виражають відносини між кредиторами і позичальником;
- г) характер руху грошей, що обслуговує сферу обміну.

2.12 Готівка – це:

- а) грошові агрегати;
- б) кредит;
- в) грошовий обіг;

г) грошова маса.

2.13 Чек – це:

- а) паперові гроші;
- б) цінний папір;
- в) тип монетного обігу;
- г) електронні гроші.

2.14 Грошовий обіг здійснюється:

- а) у готівковій та безготівковій формах;
- б) безготівковій формі;
- в) готівковій формі;
- г) кредитній формі.

2.15 Закон грошового обігу визначає:

- а) швидкість обороту грошей;
- б) величину грошової маси;
- в) купівельну спроможність грошей;
- г) рівень інфляції.

2.16 Який вид грошового агрегату містить у собі готівку, безготівкові гроші, цінні папери, що обертаються на фінансовому ринку:

- а) M0;
- б) M1;
- в) M2;
- г) M3.

2.17 Строкові вклади входять до складу грошових агрегатів:

- а) M0;
- б) M1;
- в) M2;
- г) не входять до складу грошових агрегатів взагалі.

2.18 Норма обов'язкового резервування для банків вводиться з метою:

- а) обмеження грошової маси в обороті;
- б) підвищення ліквідності банків;
- в) посилення фінансової сталості банків;
- г) підвищення конкурентоспроможності банків.

2.19 Банк відкрив депозит на суму 10000 грн. Норма обов'язкового резервування – 25%. Цей депозит дає можливість банку збільшити суму позичок на:

- а) невизначену величину;
- б) 7500 грн.;
- в) 10000 грн.;
- г) 30000 грн.

2.20 Загальна маса грошей збільшується кожний раз, коли комерційні банки:

- а) збільшують свої вклади в центральному банку;
- б) збільшують обсяги позичок, наданих населенню;
- в) збільшують свої зобов'язання закладами населення.

2.21 Якщо норма обов'язкового резервування для банків дорівнює 100%, то величина грошового мультиплікатора дорівнює:

- а) 0;

- б) 1;
- в) 10;
- г) 100.

2.22 До складу грошової бази відносять:

- а) обов'язкові банківські резерви;
- б) готівка в касах підприємств;
- в) депозити в центральному банку;
- г) готівкові гроші, що перебувають на рахунках населення;
- д) готівка в касах комерційних банків.

2.23 З названих процесів мають причинно-наслідкові зв'язки наступні:

- а) зростання державних видатків і обсягу грошової маси;
- б) зростання прибуткового податку й обсягу грошової маси;
- в) зростання трансфертних платежів і скорочення обсягу грошової маси;
- г) зростання податків на корпорації і обсягу грошової маси.

2.24 Якщо трансакційні гроші (гроші для угод) здійснюють у середньому п'ять обертів за рік, то кількість грошей, необхідних для обслуговування обміну:

- а) у 5 разів більша номінального ВВП;
- б) становить 20 % номінального ВВП;
- в) дорівнює відношенню: $5/\text{ВВП}_{\text{ном}}$;
- г) неможливо визначити.

2.25 Грошовий оборот складається із секторів:

- а) грошового обігу та фінансів;
- б) грошового обігу, фінансового та кредитного секторів;
- в) грошового обігу та кредитного секторів.

2.26 Якщо фактична маса грошей в обороті (M_{ϕ}) перевищує необхідну для обороту ($M_{н}$), то матимуть місце такі явища:

- а) нестача купівельної спроможності;
- б) грошовий попит відповідає товарній пропозиції;
- в) надлишок купівельної спроможності.

2.27 Рівень монетизації економіки визначається:

- а) як співвідношення грошової маси до валового внутрішнього продукту;
- б) як співвідношення валового внутрішнього продукту до грошової маси;
- в) як співвідношення грошової маси до валового національного продукту.

2.28 Визначити засоби платежу, які обслуговують нині грошовий оборот в Україні:

- а) банкноти;
- б) акредитиви;
- в) розмінні монети;
- в) депозитні гроші;
- г) казначейські білети.

2.29 Залучені ресурси комерційного банку становлять 100 тис. грн., норма обов'язкового резерву – 15%. Якими будуть у цьому разі кредитні ресурси комерційного банку (тис. грн.)? Виберіть правильну відповідь.

- а) 1000;
- б) 850;

в) 150.

2.30 Якщо величина готівки становить 210 млн. грн., поточних вкладів – 400 млн. грн., ощадних вкладів – 290 млн. грн., строкових вкладів – 350 млн. грн., то грошових агрегат М2 дорівнює:

- а) 610 млн. грн.;
- б) 900 млн. грн.;
- в) 1250 млн. грн.;
- г) 400 млн. грн.

2.31 Агрегат М1 охоплює:

- а) металеві й паперові готівкові гроші та чекові вклади;
- б) металеві й паперові готівкові гроші та строкові вклади;
- в) металеві й паперові готівкові гроші та всі банківські депозити;
- г) всі гроші та «майже гроші».

2.32 До потоків «втрат» належать такі грошові потоки:

- а) оплата імпорту;
- б) заощадження;
- в) податки;
- г) правильні відповіді а) і в).

2.33 До потоків «ін'єкцій» належать такі грошові потоки:

- а) оплата експорту;
- б) державні позики;
- в) інвестиції;
- г) державні закупівлі.

2.34 На підставі даних таблиці визначити величини М1, М2, М3.

Елементи пропозиції грошей	Сума, грош. од.
Невеликі строкові вклади	1650
Великі строкові вклади	660
Чекові вклади	450
Безчекові заощаджувальні вклади	300
Готівкові гроші	170

2.35 Розрахуйте швидкість обігу грошей. Грошова маса готівкових і безготівкових грошей – 500 млрд. грн. Валовий національний продукт – 4100 млрд. грн.

2.36 Визначите кількість грошей, необхідних у якості засобу обігу. Сума цін по реалізованих товарах (роботам, послугам) – 4500 млрд. грн. Сума цін товарів (робіт, послуг) проданих з розстрочкою платежу, термін оплати яких не наступив, - 42 млрд. грн. Сума платежів по довгострокових зобов'язаннях, термін оплати яких наступив, - 172 млрд. грн. Сума платежів, що взаємно погашаються, – 400 млрд. грн. Середнє число оборотів за рік – 10.

2.37 Визначите кількість грошей, необхідних для безінфляційного обігу грошей в економіці країни. Сума цін реалізованих товарів і послуг – 200 млрд. грн. Платежі по кредитах – 40 млрд. грн. Товари, продані в кредит, - 60 млрд. грн. Сума платежів, що взаємно погашаються, – 20 млрд. грн. Гривня здійснює 8 оборотів за рік. Як зміниться кількість грошей в обігу, якщо: 1) сума продажів зросте в 1,5 рази;

2) гривня здійснює 10 оборотів за рік; 3) число оборотів гривні скоротиться до 5 за рік?

2.38 Розрахуйте швидкість обороту грошей, що зберігаються на розрахунковому рахунку. Грошові агрегати дорівнюють: $M0 = 120$ млрд. грн., $M1 = 360$ млрд. грн., $M2 = 380$ млрд. грн.

2.39 Як зміниться потреба суспільства в грошах, якщо обсяг виробництва зріс на 20%, рівень цін збільшився на 25%, а швидкість обороту грошової одиниці зменшилася на 10%?

2.40 Для забезпечення нормального товарного обігу країні в рік необхідно 700 млрд. грошових одиниць грошової маси. Як зміниться потреба в грошах, якщо швидкість обороту грошей сповільниться на 30%, а обсяг виготовлених на продаж товарів зросте на 20% при стабільних цінах?

Тема 3. Грошовий ринок

План практичного заняття

1. Сутність грошового ринку, інституційна модель грошового ринку.
2. Попит на гроші, фактори, що визначають зміну попиту на гроші.
3. Пропозиція грошей, фактори, що визначають зміну пропозиції грошей.
4. Графічна модель грошового ринку, рівновага на грошовому ринку та процент.
5. Заощадження та інвестиції в механізмі грошового ринку.

Темати доповідей

1. Особливості формування попиту на гроші в Україні.
2. Фінансове посередництво на грошовому ринку України.
3. Канали прямого та опосередкованого фінансування на грошовому ринку України.
4. Проблеми та перспективи розвитку ринку цінних паперів в Україні.
5. Дослідження мотивів накопичення грошей монетаристами і кейнсіанцями.
6. Пропозиція грошей і тінізація економіки.
7. Проблеми монетизації економіки України.
8. Механізм балансування попиту і пропозиції на грошовому ринку.

Література: базова 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8; допоміжна 1, 2, 3, 4.

Контрольні питання, тести, задачі

- 3.1** Зобразіть графічну модель грошового ринку.
- 3.2** Побудуйте графік попиту на гроші. Як змінюватиметься цей графік при зміні номінального валового продукту?
- 3.3** Побудуйте графік кривої пропозиції грошей. Як зміниться цей графік за умови збільшення чи зменшення ціни грошей на грошовому ринку?
- 3.4** Як зміниться поточна каса при зміні ВВП?
- 3.5** Які чинники впливають на пропозицію грошей на грошовому ринку?

3.6 Визначити чи вірний наступний вираз: «Зниження реальних доходів населення зсуває криву попиту на гроші ліворуч донизу». Обґрунтуйте відповідь.

3.7 Якщо ви розраховуєте, що норма відсотка в майбутньому буде знижуватись, як ви будете себе вести? Якщо більшість суб'єктів грошового ринку поведуть себе так само, що станеться з попитом на гроші?

3.8 На ринку грошей відбувається взаємозв'язок таких понять:

- а) грошова маса, ціна, норма відсотка;
- б) прибуток, грошова маса, норма відсотка;
- в) грошовий попит, грошова пропозиція, ціна;
- г) усі перелічені вище.

3.9 Параметри попиту на гроші визначають такі чинники:

- а) ціни на товари;
- б) обсяги виробництва;
- в) процентна ставка;
- г) доходи населення;
- д) грошово-кредитна політика центрального банку.

3.10 Попит на гроші – це:

- а) бажання мати гроші;
- б) попит населення на фінансові активи;
- в) бажання мати фінансові активи в грошовій формі;
- г) сукупність грошових внесків населення;
- д) бажання фірм залучати кредити;
- е) усі перелічені вище.

3.11 Як впливають на попит на гроші наступні чинники:

- а) зростання номінального ВВП;
- б) збільшення швидкості обігу грошей;
- в) період літніх відпусток;
- г) скорочення частоти комунальних платежів;
- д) використання кредитних карток.

3.12 Попит на готівку залежить:

- а) негативно від динаміки рівня цін;
- б) негативно від динаміки реального ВВП;
- в) позитивно від ринкової ставки відсотка;
- г) все перелічене вірно.

3.13 Зростання національного доходу графічно може бути відображене:

- а) зсувом кривої попиту на гроші ліворуч;
- б) зсувом попиту на гроші праворуч;
- в) зсувом кривої пропозиції на гроші ліворуч;
- г) зсувом кривої пропозиції на гроші праворуч.

3.14 В якому випадку ми маємо справу з емісією готівкових грошей?

- а) НБУ купує у держави казначейські зобов'язання і платить готівкою;
- б) службовець знімає з рахунку у банку зарплату готівкою;
- в) тільки надруковані банкноти надійшли з друкарень НБУ.

3.15 Загальна грошова маса зростає кожного разу, коли комерційні банки:

- а) збільшують свої вклади у національному банку;

- б) вилучають частину своїх грошей у національному банку;
- в) зменшують зобов'язання за поточними рахунками, сплачуючи готівкові і безготівкові гроші по внескам;
- г) збільшують обсяг позик, які надаються населенню.

3.16 Поясніть, чи вірний даний вираз: «Комерційні банки збільшують пропозицію грошей, коли позичальник повертає позику».

3.17 Між пропозицією грошей і грошовим мультиплікатором існує зв'язок:

- а) прямо пропорційний;
- б) обернено пропорційний.

3.18 Кількість грошей в обігу зростає, якщо:

- а) зростає грошова база;
- б) знижується норма обов'язкових резервів;
- в) зменшуються надмірні резерви комерційних банків;
- г) знижується доля грошей в загальній сумі платіжних засобів населення;
- д) всі відповіді вірні.

3.19 Розподіліть на дві групи наведені сектори грошового ринку згідно з їх належністю до ринку грошей і ринку капіталів:

- а) ринок короткострокових фінансових активів;
- б) ринок середньострокових позик;
- в) ринок короткострокових позик;
- г) ринок цінних паперів;
- д) ринок довгострокових позик.

3.20 Які фінансові інститути функціонують у секторі прямого фінансування грошового ринку:

- а) банки;
- б) пенсійні фонди;
- в) страхові компанії;
- г) біржі;
- д) позабіржові системи торгівлі цінними паперами.

3.21 Як впливає зміна норми обов'язкового резервування на пропозицію грошей:

- а) прямо;
- б) обернено;
- в) не впливає.

3.22 Які структури беруть участь у збільшенні пропозиції грошей:

- а) уряд;
- б) уряд і центральний банк;
- в) уряд і комерційні банки;
- г) уряд, комерційні банки і центральний банк;
- д) комерційні банки і центральний банк.

3.23 Якщо попит на гроші та їх пропозиція буде зростати, то:

- а) рівноважна кількість грошей та рівноважний процент зростуть;
- б) рівноважна кількість грошей та рівноважний процент зменшаться;
- в) рівноважна кількість грошей зросте, а зміну проценту прогнозувати неможливо;

г) процент зростає, а рівноважну кількість грошей неможливо прогнозувати;
 д) неможливо прогнозувати зміну і рівноважного проценту, і рівноважної кількості грошей.

3.24 Проаналізуйте вплив наступних обставин на рівновагу грошового ринку:

- а) розширення використання кредитних карток;
- б) зростання номінального національного продукту;
- в) фінансування бюджетного дефіциту через позики центрального банку.

3.25 Від яких факторів прямо не залежить купівельна спроможність грошей:

- а) інфляція;
- б) кількість грошей в обігу;
- в) кількість банків у країні;
- г) дефляція.

3.26 Резервна норма – це:

- а) відношення ліквідних активів до неліквідних;
- б) відношення готівки до депозитів;
- в) відношення обов'язкових резервів до загальних резервів.

3.27 Яка з перелічених нижче операцій знизить кількість грошей в обігу:

- а) центральний банк зменшує норму обов'язкових резервів;
- б) центральний банк купує державні операції у населення та комерційних банків;
- в) центральний банк знижує облікову ставку, по якій надається кредит комерційним банкам;
- г) центральний банк продає державні облігації комерційним банкам.

3.28 Операції на відкритому ринку означають:

- а) діяльність комерційних банків по кредитуванню фірм та населення;
- б) процент щорічного зростання маси в обігу;
- в) діяльність центрального банку по купівлі і продажу державних цінних паперів;
- г) вплив процентних ставок на відкритість економіки.

3.29 Важливою умовою збереження вартості грошей є:

- а) державний контроль цін;
- б) контроль за емісійним банком з боку уряду;
- в) дефіцитне постачання народного господарства грошима;
- г) забезпечення грошового обігу золотом, або валютою

3.30 Припустимо, що кожна грошова одиниця, передбачена для угод, обертається в середньому 4 рази на рік і спрямовується на купівлю кінцевих товарів та послуг. Номінальний обсяг ВВП складає 4000 млрд. гр. од. Визначити величину попиту на гроші для угод. В таблиці наведена величина попиту на гроші з боку активів при різних ставках процента.

Ставка процента	Обсяг попиту на гроші (млрд. гр. од.)	
	З боку активів	Загальний
16	20	
14	40	
12	60	
10	80	

8	100	
6	120	
4	140	

Вказати в таблиці загальний попит на гроші. Визначити рівноважну ставку процента, якщо пропозиція грошей складає 1100 млрд. гр. од.

3.31 Попит на гроші для угод дорівнює 10% номінального обсягу ВВП, а пропозиція грошей 300 гр. од. Попит на гроші з боку активів характеризується даними, які наведені в таблиці.

Процентна ставка, %	1	1	1	14
	1	2	3	
Попит на гроші з боку активів, гр. од.	3	3	2	200
	50	00	50	

Номінальний ВВП дорівнює 500 гр. од. Знайдіть рівноважну ставку на грошовому ринку. Як зміниться рівноважна ставка, якщо пропозиція грошей зросте до 350 гр. од.?

Тема 4. Грошові системи

План практичного заняття

1. Сутність грошової системи, її елементи та роль.
2. Основні типи грошових систем та їх еволюція.
3. Створення і розвиток грошової системи в Україні.
4. Державне регулювання грошової сфери: сутність та методи регулювання.

Темі доповідей

1. Грошова система України, її становлення та розвиток.
2. Грошова система економіки ринкового типу.
3. Методи регулювання грошового обороту в Україні.
4. Типи грошових систем, їх переваги та недоліки.
5. Необхідність та методи державного регулювання грошового обороту.
6. Цілі грошово-кредитної політики центрального банку.
7. Інструменти грошово-кредитної політики та їх застосування в Україні.

Література: базова 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8; допоміжна 1, 2, 3, 4, 5.

Контрольні питання, тести, задачі

- 4.1 Поясніть, до якого типу грошових систем належить грошова система України.
- 4.2 Чому грошові системи виникли пізніше ніж гроші? Поясніть.
- 4.3 У чому різниця між біметалізмом і монометалізмом? Що є первинним?
- 4.4 Поясніть, чи має місце закон Коперніка-Грешема в сучасній українській економіці.
- 4.5 Що є первинним – готівкова емісія чи безготівкова?

4.6 Грошова система – це:

- а) сукупність платежів у національній і іноземних валютах;
- б) сукупність грошових потоків між юридичними і фізичними особами;
- в) форма організації грошового обігу, яка закріплена законодавством;
- г) те саме, що й грошовий оборот;
- д) грошові відносини між економічними суб'єктами;
- е) сукупність кредитних та фінансових установ у державі;
- ж) центральний банк і комерційні банки.

4.7 Грошова система держави містить такі елементи:

- а) назва грошової одиниці;
- б) види податків;
- в) фінансові установи, які діють у країні;
- г) масштаб цін;
- д) валютний курс;
- е) види страхування, які передбачені законодавством країни;
- ж) облікова ставка процента;
- з) законні платіжні засоби;
- і) організація платіжного обороту;
- к) норма обов'язкового резервування коштів;
- л) операції з цінними паперами на відкритому ринку;
- м) органи, що регулюють грошовий обіг;
- н) види кредитів;
- о) процентні ставки комерційних банків.

4.8 Що не є елементом грошової системи:

- а) масштаб цін?
- б) система безготівкових розрахунків?
- в) рівень інфляції?
- г) грошова одиниця?

4.9 Розрізняють грошові системи:

- а) металічного обігу;
- б) паперово-кредитного обігу;
- в) металічного і паперового обігу;
- г) кредитного обігу.

4.10 За характером регулювання національної валютної системи грошові системи поділяються на:

- 1) саморегульовані і регульовані;
- 2) неринкові і ринкові;
- 3) відкриті і закриті.

4.11 В залежності від форми, в якій функціонують гроші, грошові системи поділяються на:

- 1) саморегульовані і регульовані;
- 2) неринкові і ринкові;
- 3) відкриті і закриті.

4.12 Особливості сучасних грошових систем закордонних країн включають наступні риси:

а) грошову одиницю, масштаб цін, види грошей, емісійну систему;
б) законодавчий стандарт, національні грошові одиниці, міжнародні лічильні одиниці;

в) інфляція, види грошей, цінні папери;

г) інші загальні риси (назвіть їх).

4.13 Сучасні грошові системи не характеризує така ознака:

а) їх основою є паперові гроші;

б) хронічне знецінення грошей;

в) визначення золотого вмісту грошової одиниці;

г) широкий розвиток безготівкового обігу і скорочення обігу готівки.

4.14 Яке твердження неправильне:

а) ринкова економіка і капіталізм є синонімічними поняттями;

б) товарне виробництво не можливе без обміну;

в) економісти вимірюють кількість грошей у національній економіці за допомогою грошових агрегатів;

г) банкнота є різновидом товарних грошей;

д) усі твердження правильні.

4.15 Яке поняття означає повну заміну грошей у національній економіці:

а) інфляція;

б) ревалоризація;

в) ревальвація;

г) нуліфікація;

д) девальвація.

4.16 Яке поняття означає підвищення центральним банком обмінного курсу національної валюти за системи фіксованих валютних курсів:

а) деномінація;

б) дефляція;

в) дезінфляція;

г) стагфляція;

д) ревальвація.

4.17 Політичні чинники:

а) впливають на грошову систему;

б) не впливають, але повинні враховуватися;

в) не мають відношення до грошового обігу.

4.18 Законними платіжними засобами у грошовій системі держави є:

а) казначейські векселі;

б) комерційні векселі;

в) казначейські білети;

г) банківські білети;

д) державні облігації;

е) акції корпорацій;

ж) платіжні доручення;

з) монета;

і) чеки;

к) акредитив.

4.19 Розмістіть в історичній послідовності наступні етапи розвитку грошей:

- а) золотостандартний;
- б) золотомонетний;
- в) кредитний.

4.20 Відсутність золотих монет в обігу та обмін банкнот на золоті зливки з певним обмеженням характеризують:

- а) золотомонетний стандарт;
- б) золотодевізний стандарт;
- в) золотозливковий стандарт.

4.21 Відсутність золотих монет в обігу та обмін банкнот на іноземну валюту, яка обмінюється на золото, характеризують:

- а) золотомонетний стандарт;
- б) золотодевізний стандарт;
- в) золотозливковий стандарт.

4.22 Монометалізм – це:

- а) вид грошової реформи;
- б) вид грошової системи, в якій загальний еквівалент – дорогоцінний метал;
- в) грошова система, при якій не регламентується вагове співвідношення металу та національної валюти.

4.23 Грошово-кредитна політика проводиться:

- а) урядом країни;
- б) усіма фінансово-кредитними установами країни;
- в) національним банком;
- г) міністерством фінансів.

4.24 Інструментами грошово-кредитної політики НБУ є:

- а) облікова відсоткова ставка;
- б) податкова ставка;
- в) відсоткові ставки комерційних банків;
- г) норма обов'язкового резервування депозитів комерційних банків;
- д) дозвіл чи заборона центральним банком окремих видів операцій комерційним банком (КБ);
- е) операції на відкритому ринку;
- ж) страхування кредитів;
- з) диверсифікація кредитів;
- і) лімітування центральним банком кредитних операцій КБ;
- к) рефінансування центральним банком комерційних банків.

4.25 Грошово-кредитна політика – це:

- а) регулювання економічної діяльності у сферах фінансів та банківської справи;
- б) регулювання і контроль банківської діяльності з боку держави;
- в) система заходів у грошово-кредитній сфері, спрямованих на забезпечення стабільності національної грошової одиниці;
- г) сукупність економічних, правових та організаційних заходів, здійснюваних центральним банком у сфері кредитних відносин;
- д) система регулювання кредитного курсу;

- е) регулювання грошово-кредитних відносин між державами;
- ж) регулювання облікових відсоткових ставок центральним банком.

4.26 Стратегічними цілями грошово-кредитної політики Національного банку України є:

- а) забезпечення коштами малого та середнього бізнесу;
- б) підпорядкування корпоративних інтересів окремих банків суспільним інтересам усієї банківської системи;
- в) зростання виробництва в країні;
- г) розвиток машинобудування;
- д) забезпечення зростання інвестицій у виробничу сферу;
- е) підвищення зайнятості населення;
- ж) розвиток освіти та науки у державі;
- з) подолання інфляції;
- і) стабілізація цін;
- к) зростання народонаселення в країні.

4.27 Проміжні цілі грошово-кредитної політики Національного банку України – це:

- а) стабілізація процентних ставок за кредитами комерційних банків;
- б) прискорення платіжного обороту;
- в) накопичення товарних запасів у країні;
- г) зниження рівня цін і тарифів;
- д) стабілізація рівня цін і тарифів;
- е) пожвавлення ринкової кон'юнктури;
- ж) розвиток кредитної кооперації;
- з) стимулювання ринкової кон'юнктури;
- і) розвиток мережі установ комерційних банків.

4.28 Тактичними цілями грошово-кредитної політики Національного банку України є:

- а) зростання грошової маси у населення;
- б) зростання грошової маси у юридичних осіб;
- в) прискорення зростання грошової маси в обороті;
- г) прискорення зростання коштів на кореспондентських рахунках комерційних банків;
- д) стимулювання зростання коштів на кореспондентських рахунках комерційних банків;
- е) стимулювання (обмеження) зростання грошової маси в обороті;
- ж) зростання процентів за кредит;
- з) зниження процентів за кредит;
- і) стабілізація цін та тарифів;
- к) зростання грошових доходів малого та середнього бізнесу.

4.29 Експансіоністська грошово-кредитна політика – це:

- а) політика «дорогих грошей»;
- б) політика «дешевих грошей»;
- в) політика балансування доходів та витрат державного бюджету;
- г) всі відповіді невірні.

4.30 Рестриктивна грошово-кредитна політика вживається:

- а) в умовах стабільної економічної кон'юнктури;
- б) з метою зниження інфляції;
- в) для стимулювання ділової активності;
- г) всі відповіді невірні.

4.31 Норма обов'язкових резервів комерційних банків становить 15% від суми внесків на запитання. Припустимо, вкладники збільшили суму коштів по внескам до запитання в комерційному банку на 200 тис. грн. од. Як зміниться у цьому випадку банківський резерв? На яку суму банк може збільшити обсяг банківських позик?

4.32 Розгляньте структуру грошової маси. Проведіть порівняльний аналіз стану грошово-кредитної системи кожної з країн.

Країна	M0	M1	M2	M3
Англія, млрд. фунтів стерл.	14,8	105	217,2	223,4
Японія, трл. йен	31,5	111,8	409,4	658,9
США, млрд. дол.	211,8	790,3	3069,5	3915,4
Україна, млрд. грн.	4763,0	7238,0	10041,0	10215,0

Тема 5. Інфляція та грошові реформи

План практичного заняття

1. Сутність, закономірності розвитку та причини інфляції.
2. Економічні та соціальні наслідки інфляції.
3. Особливості інфляції в Україні.
4. Сутність та види грошових реформ.
5. Особливості проведення грошової реформи в Україні.

Темі доповідей

1. Інфляція: її сутність та форми прояву.
2. Інфляційний цикл: сутність та механізм формування.
3. Інфляція в Україні.
4. Сутність та особливості проведення структурних грошових реформ.
5. Основні риси та особливості грошової реформи в Україні.
6. Економічні наслідки інфляції.
7. Вплив інфляції на рівень монетизації економіки.

Література: базова 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8; допоміжна 1, 2, 3, 4, 5.

Контрольні питання, тести, задачі

5.1 Інфляцією називають:

- а) зростання товарних цін;
- б) кризовий стан грошової системи перерозподілу певних соціальних верств;
- в) перерозподіл національного доходу на користь певних соціальних верств;

г) інструмент, що застосовується в тісному поєднанні з процентною політикою.

5.2 Інфляція при щорічному зростанні цін на 5-7% називається:

- а) повзучою;
- б) збалансованою;
- в) гіперінфляцією;
- г) галопуючою.

5.3 Гіперінфляція – це інфляція, при якій приріст цін на рік складає:

- а) 20%;
- б) 40%;
- в) 80%;
- г) 100%.

5.4 Інфляція означає:

- а) падіння рівня цін;
- б) підвищення купівельної спроможності грошей;
- в) знецінювання паперових грошей;
- г) зростання безробіття.

5.5 Дефляція – це явище, яке пов'язане:

- а) зі зростанням цін;
- б) з падінням цін;
- в) з оголошенням знецінених грошей недійсними.

5.6 Якого виду інфляції не існує:

- а) інфляція попиту?
- б) фіскальна інфляція?
- в) інфляція витрат?
- г) платіжна інфляція?

5.7 Знайдіть правильний варіант зовнішнього вияву інфляції:

- а) зростання цін на товари та послуги; падіння курсу національної валюти; поглиблення товарного дефіциту;
- б) падіння цін на товари та послуги; падіння курсу національної валюти; поглиблення товарного дефіциту;
- в) зростання цін на товари та послуги; зростання курсу національної валюти; поглиблення товарного дефіциту;
- г) зростання цін на товари та послуги; падіння курсу національної валюти; зменшення товарного дефіциту.

5.8 Виникнення критичної точки інфляції пов'язане з таким процесами:

- а) з переходом від зростання цін, що відстає від зростання мас грошей, до випереджувального зростання цін;
- б) з виникненням і швидким поширенням бартерних операцій, що звужують товарну основу грошової маси в обігу;
- в) з відставанням темпів знецінення грошей від темпів зростання їх пропозиції.

5.9 Поясніть, чому за гіперінфляції знижується рівень монетизації економіки.

5.10 Що таке інфляційні очікування і як вони впливають на динаміку цін:

- а) підвищують;

- б) знижують;
- в) підтримують на стабільному рівні.

5.11 Гіперінфляція в Україні в 1992-1994 рр. мала такі наслідки:

- а) прискорення розвитку виробництва;
- б) зростання зайнятості;
- в) скорочення виробництва ВВП;
- г) збільшення бюджетного дефіциту;
- д) зростання рівня життя населення;
- е) зниження реальних доходів населення;
- є) скорочення бартеризації економіки.

5.12 Якщо рівень інфляції знижується з 8% до 6% і жодних інших змін не відбувається, тоді, згідно з ефектом Фішера:

- а) номінальна і реальна процентні ставки знизяться на 2%;
- б) ні номінальна, ні реальна процентні ставки не зміняться;
- в) номінальна процентна ставка знизиться на 2%, а реальна не зміниться;
- г) усі перелічені твердження неправильні.

5.13 Які з приведених нижче груп постраждали від інфляції, виграли від інфляції, або інфляційний вплив незрозумілий. Поясніть свій вибір.

- а) банк надав багато позик з твердим відсотком;
- б) фермер придбав техніку на позику з твердим відсотком, яку необхідно повернути через десять років;
- в) родина купує новий будинок під закладну з регульованим процентом;
- г) заощадження після роботи влітку знаходяться на ощадному рахунку в банку з фіксованою ставкою відсотку;
- д) вдова проживає лише на кошти від корпоративних облігацій з фіксованою ставкою;
- е) подружжя на пенсії живе цілком на дохід від пенсії, яку дружина отримує від свого колишнього роботодавця;
- ж) пенсіонер живе повністю на допомогу соціального забезпечення;
- з) банківський службовець на пенсії живе повністю на дивіденди від акцій;
- і) уряд заборгував 5 млрд. грн.;
- к) фірма підписала контракт на ремонт з фіксованою ставкою на наступні п'ять років;
- л) уряд отримує надходження переважно від прогресивного оподаткування доходів;
- м) місцева адміністрація отримує доходи переважно від сплати за ліцензії з фіксованою ставкою, яка вимагається від підприємств;
- н) ваш друг винаймає помешкання з угодою про оренду на три роки;
- о) банк надав позик на мільйони доларів під заставу на будинки з фіксованою ставкою процента;
- п) батьки відкладають гроші дітям для отримання освіти в коледжі на терміновий рахунок в банку.

5.14 Грошова реформа – це:

- а) часткова перебудова грошової системи держави;
- б) повна перебудова грошової системи держави;

- в) емісія державою нових грошових знаків;
- г) оголошення державою знецінених паперових грошей недійсними;
- д) викуп знецінених грошових знаків державою;
- е) нагромадження золотовалютних і матеріальних резервів;
- ж) припинення зростання грошової маси в обігу;
- з) оздоровлення державних фінансів;
- і) збалансування грошового ринку;
- к) раціоналізація структури виробництва у державі.

5.15 Деномінація грошових знаків – це:

- а) зниження цін;
- б) зростання тарифів;
- в) зростання заробітної плати;
- г) обмін старих грошових знаків на нові у певній пропорції з одночасним переоцінюванням у цій пропорції всіх цін, тарифів, балансових оцінок і грошових вкладів;
- д) переоцінка балансової вартості основних фондів;
- е) падіння облікової процентної ставки.

5.16 Назвіть два основні завдання, які ставили уряд та НБУ під час проведення грошової реформи в 1996 р.

5.17 Як була вирішена проблема організованих заощаджень населення України під час проведення грошової реформи 1996 р.?

5.18 Знайдіть правильну відповідь на питання «Що таке інфляція?»:

- а) перевищення витрат бюджету над доходами;
- б) зростання цін на товари та послуги;
- в) економія бюджетних коштів порівняно з затвердженими витратами;
- г) знецінення золотих та срібних монет;
- д) знецінення паперових грошей;
- е) зниження ринкової ціни облігації;
- ж) зниження відсоткових ставок за кредит.

5.19 Назвіть чотири чинники, які спричинили гіперінфляцію в Україні в 1992-1994 рр.

5.20 Гіперінфляція в Україні в 1992-1994 рр. мала такі наслідки:

- а) прискорення розвитку виробництва;
- б) зростання зайнятості;
- в) скорочення виробництва ВВП;
- г) збільшення бюджетного дефіциту;
- д) зростання рівня життя населення;
- е) зниження реальних доходів населення;
- ж) скорочення бартеризації економіки.

5.21 Грошова реформа – це:

- а) часткова перебудова грошової системи держави;
- б) повна перебудова грошової системи держави;
- в) емісія державою нових грошових знаків;
- г) оголошення державою знецінених паперових грошей недійсними;
- д) викуп знецінених грошових знаків державою;

- е) нагромадження золотовалютних і матеріальних резервів;
- ж) припинення зростання грошової маси в обігу;
- з) оздоровлення державних фінансів;
- і) збалансування грошового ринку;
- к) раціоналізація структури виробництва у державі.

5.22 Визначте, до якого типу грошових реформ належать такі реформи:

- а) грошова реформа С. Ю. Вітте у 1895-1897 рр. у Росії;
- б) грошова реформа в Україні з 2 вересня 1996 р.;
- в) грошова реформа в СРСР у 1922-1924 рр.;
- г) грошова реформа в СРСР у 1947 р.;
- д) грошова деномінація в СРСР з 1 січня 1961 р.;
- е) емісія 100-рубльових «павловок» у січні 1991 р. у СРСР.

5.23 Припустимо, що за звітний рік рівень цін не змінився, а номінальна ставка процента складає 10%. У наступний рік інфляція складає 10%. Якщо реальна ставка процента залишається такою ж, то номінальна ставка процента має:

- а) зрости на 20%;
- б) понизитись на 10%;
- в) залишитись незмінною;
- г) зрости на 10%;
- д) зменшитись на 20%.

5.24 Якщо номінальна процентна ставка складає 20 %, а темп інфляції складає 12 % на рік, визначите реальну процентну ставку.

5.25 Індекс цін в січні 1999 року складав 108 %, а в січні 2000 року – 124 % (рівень цін базисного 1999 року прийняти за 100 %). Визначити темпи інфляції.

5.26 Приведіть коректування грошового потоку на інфляцію, виходячи з таких даних: грошовий потік в цінах базисного року – 1000, 2000, 3000; інфляція – 15%.

5.27 Ставка процента впала з 10% до 8%. Держатель безстрокового цінного паперу, що приносить йому річний дохід у 100 дол., за цих умов продав його на рику. Визначте, за якою сумою було реалізовано цей цінний папір та які результати приніс власникові його продаж?

5.28 Приведіть курсову вартість гривні на сьогодні, якщо курсова вартість гривні через 6 місяців складе 8 грн./дол. при 12% річних.

5.29 Якщо інфляція щорічно провокує підвищення цін на 5%, то якою буде купівельна спроможність гривні через рік?

5.30 За звітний період індекс цін збільшився від 120% до 132%. Яка буде динаміка індексу цін (динаміка вартості життя) за цей звітний період та динаміка купівельної спроможності грошей?

Тема 6. Валютний ринок і валютні системи

План практичного заняття

1. Сутність валюти, її призначення та сфера використання. Види, чинники та значення конвертованості валюти.

2. Валютний ринок: сутність та характеристика основних елементів. Характеристика операцій на валютному ринку.

3. Сутність, основи формування та чинники впливу на валютний курс. Основні режими валютних курсів.

4. Поняття, призначення та елементи національної валютної системи.

5. Сутність, призначення й використання платіжного балансу та золотовалютних резервів.

6. Поняття, елементи та етапи розвитку світової та міжнародної валютних систем. Формування Європейського валютного союзу.

Темати доповідей

1. Тенденції розвитку валютного ринку України.

2. Еволюція становлення валютної системи України.

3. Оцінювання ефективності політики валютного регулювання України.

4. Платіжний баланс України: стан та динаміка змін.

5. Використання золотовалютних резервів у системі валютного регулювання.

6. Становлення та розвиток Європейської валютної системи.

7. Проблеми вибору режиму курсоутворення.

Література: базова 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8; допоміжна 1, 2, 3, 4.

Контрольні питання, тести, задачі

6.1 З якою функцією грошей пов'язане перетворення їх у валюту?

6.2 Назвіть основні види валют (не менше п'яти). Дайте визначення резервної валюти.

6.3 Назвіть види конвертації валют. До якого з цих видів належить гривня України?

6.4 У чому полягають переваги вільно конвертованої валюти перед неконвертованою?

6.5 Під впливом яких чинників курс гривні до долара США може підвищуватися порівняно з паритетом купівельної спроможності валют?

6.6 Назвіть основні групи суб'єктів валютного ринку.

6.7 Назвіть основні функції валютного ринку (не менше чотирьох).

6.8 Що є об'єктом купівлі-продажу на валютному ринку?

6.9 Дайте визначення касових операцій. Які з касових операцій називаються операціями спот?

6.10 На які три групи розділяються чинники, які визначають стан кон'юнктури валютного ринку?

6.11 Чи впливає інфляція в країні на курс її валюти? Якщо «ні» - то чому? Якщо «так», то як, у якому напрямку?

6.12 Кому з економічних суб'єктів-резидентів вигідна девальвація національної валюти і чому?

6.13 Кому з економічних суб'єктів-резидентів вигідна ревальвація національної валюти і чому?

6.15 Чи впливає ревальвація гривні на інфляцію в країні? Якщо «так», то в який спосіб впливає?

6.16 Назвіть три типи плаваючих валютних курсів.

6.17 Назвіть основні методи регулювання центральним банком валютного курсу.

6.18 Назвіть основні напрямки валютного регулювання, що застосовувалися в Україні в перехідний період.

6.19 У основу Ямайської валютної системи був покладений:

- а) золотодевізний стандарт;
- б) золотодоларовий стандарт;
- в) стандарт SDR.

6.20 В основу Паризької валютної системи був покладений:

- а) золотодевізний стандарт;
- б) золотомонетний стандарт;
- в) стандарт SDR.

6.21 У основу Генуезької валютної системи був покладений:

- а) золотодевізний стандарт;
- б) золотодоларовий стандарт;
- в) стандарт СДР.

6.22 Чим принципово відрізняється сучасна (Ямайська) світова валютна система від попередньої (Бреттон-Вудської)? Правильна відповідь:

- а) кількістю країн-членів;
- б) у Бреттон-Вудській системі валютні відносини між країнами регулювали США, а в Ямайській регулює МВФ;
- в) перша базувалася на двох резервних валютах (долар США і фунт стерлінгів), а друга – на одній (долар США);
- г) перша базувалась на золотодевізному стандарті, коли банкноти США як резервна валюта обмінювались на золото, а друга на девізному стандарті, за якого долари США перестали обмінюватися на золото.

6.23 Виключіть із наведених нижче тверджень помилкові. Золотомонетний стандарт характеризували такі ознаки:

- а) у грошовому обігу обов'язково перебували золоті монети;
- б) кожна країна встановлювала золотий вміст своєї грошової одиниці;
- в) заборонялося ввозити і вивозити золото з країни;
- г) підтримувалося жорстке співвідношення між запасом золота в країні та внутрішньою кількістю грошей;
- д) валютний курс встановлювався на основі монетного паритету.

6.24 Вкажіть, яка із зазначених подій створюватиме попит і яка пропозицію української гривні на валютних ринках:

- а) американський імпортер купує партію української олії;
- б) студент американського коледжу вирішив упродовж року навчатися у Донецькому національному технічному університеті;
- в) США мають дефіцит у торговельних операціях з Україною;
- г) американська автомобільна фірма вирішила побудувати автомобільний завод в Україні;

д) у широких колах склалася думка, що міжнародна вартість гривні у недалекому майбутньому знизиться.

6.25 Співвідношення між двома валютами, яке виникає відносно третьої валюти, має назву:

- а) лізинг;
- б) валютний паритет;
- в) крос-курс;
- г) валютний курс.

6.26 За прямого котирування за одиницю береться:

- а) національна валюта;
- б) іноземна валюта.

6.27 Здатність валюти вільно обмінюватися на інші валюти означає:

- а) валютний курс;
- б) конвертованість;
- в) паритет.

6.28 Дефіцит платіжного балансу виникає в разі, коли:

- а) сума поточного балансу та балансу руху капіталу збігаються;
- б) сума поточного балансу та балансу руху капіталу від'ємна;
- в) сума поточного балансу та балансу руху капіталу додатна.

6.29 Що означає «активний платіжний баланс»:

- а) сальдо балансу за поточними операціями додатне;
- б) приплив капіталу до країни перевищує відплив капіталу з країни;
- в) баланс за поточними операціями і рухом капіталів додатний.

6.30 Крос-курс – це:

- а) курс конвертованої валюти до неконвертованої;
- б) курс, офіційно встановлений центральним банком;
- в) курс двох валют, установлений за курсами цих валют до третьої валюти.

6.31 З наведених нижче цінностей валютними цінностями є:

- а) вексель нерезидента, виписаний в німецьких марках, який є в розпорядженні українського підприємця;
- б) чек, виписаний у гривнях, що є на руках у резидента;
- в) банкноти США в розпорядженні резидента;
- г) банкноти НБУ в касі українського підприємства;
- д) банкноти НБУ в розпорядженні іноземного туриста, куплені в одному з обмінних пунктів Києва.

6.32 Валютними можна назвати такі грошові відносини в країні:

- а) будь-які грошові платежі в країні;
- б) відносини між продавцями і покупцями іноземної валюти;
- в) будь-які відносини, які реалізуються з участю валюти (національної та іноземної);
- г) валютні платежі імпортера іноземному експортеру за куплені товари чи послуги;
- д) податкові платежі українських підприємств до державного бюджету;
- е) позички, що надаються комерційними банками клієнтам в іноземній валюті.

6.33 Чим відрізняються валютний курс від паритету купівельної спроможності відповідних валют? Правильна відповідь:

- а) нічим – це одне і те ж явище;
- б) купівельна спроможність валют кількісно вища від курсу валют;
- в) валютний курс постійно коливається, а паритет залишається стабільним;
- г) паритет є економічною основою, навколо якої коливається валютний курс.

6.34 Назвіть основні види валютних курсів (не менше трьох):

- а) фіксований;
- б) плаваючий вільно;
- в) керований плаваючий;
- г) вільно плаваючий.

6.35 Дайте визначення валютного ринку. Назвіть основні види валютних ринків:

- а) за його інфраструктурою;
- б) за масштабами і характером правового регулювання;
- в) за характером операцій.

6.36 Чим відрізняється ціна валюти на ринку депозитно-кредитних операцій від ціни на ринку конверсійних операцій? Правильна відповідь:

- а) рівнем – на першому вона вища ніж на другому;
- б) характером установлення: на першому ціну встановлює центральний банк, на другому – ринок;
- в) видом ціни: на першому ціною валюти є процент, на другому – валютний курс;
- г) немає відмінностей – на обох ринках ціною валюти є валютний курс.

6.37 Зробіть класифікацію валютних операцій за такими ознаками:

- а) терміном здійснення платежу;
- б) механізмом здійснення операції;
- в) формою платежу;
- г) масштабом операцій.

6.38 Дайте визначення строкових операцій. Із названих дій банку строковими валютними операціями є такі:

- а) прийом валютного депозиту;
- б) купівля форвардного контракту;
- в) продаж акцій, виписаних в іноземній валюті;
- г) купівля ф'ючерсного контракту;
- д) купівля на біржі безготівкової валюти з негайною оплатою;
- е) продаж опціону.

6.39 У чому полягає призначення арбітражної операції:

- а) у стабілізації курсу валюти;
- б) у вирівнюванні валютної позиції комерційного банку;
- в) в одержанні спекулятивного доходу від різниці в курсах валюти.

6.40 На практиці валютний курс використовується з метою:

- а) відобразити взаємодію національної та світової валют;
- б) забезпечити еквівалент обміну;
- в) для власної вигоди;

г) як конкуруюча позиція в економіці.

6.41 Дефіцит платіжного балансу впливає на динаміку валютного курсу національної валюти в такий спосіб:

- а) сприяє стабілізації курсу;
- б) сприяє зростанню курсу;
- в) сприяє зниженню курсу.

6.42 Зниження курсу національної валюти називається:

- а) ревальвація;
- б) девальвація;
- в) конвертація;
- г) деномінація.

6.43 Якщо центральний банк хоче ревальвувати гривню методом валютної інтервенції, то які операції він мусить здійснити на валютному ринку? Правильна відповідь:

- а) купувати іноземну валюту;
- б) продавати іноземну валюту.

6.44 Стерилізувати надлишок грошей, що надійшов в оборот внаслідок валютної інтервенції, можна в такий спосіб:

- а) збільшити податки;
- б) розширити кредитування підприємств банками;
- в) обмежити бюджетне фінансування певних структур;
- г) збільшити продаж цінних паперів на вторинному ринку на відповідну суму.

6.45 Стан платіжного балансу впливає на кон'юнктуру валютного ринку в такий спосіб:

- а) валютні надходження збільшують попит на національну валюту;
- б) валютні надходження збільшують пропозицію національної валюти;
- в) валютні платежі зменшують попит на валюту;
- г) додатне сальдо платіжного балансу збільшує пропозицію валюти;
- д) від'ємне сальдо збільшує попит на валюту;
- е) валютні платежі збільшують попит на валюту.

6.46 Назвіть основні призначення золотовалютних резервів країни:

- а) стимулююче;
- б) страхове;
- в) трансакційне;
- г) інвестиційне;
- д) інтервенційне.

6.47 Знайдіть курсову вартість гривни на сьогоднішній день, якщо відомо, що курсова вартість гривні через 3 місяці складе 6 грн./дол. при 12 % річних.

6.48 Обмінний курс гривні до долара на початку попереднього року дорівнював 5,08 грн./дол. На початку наступного року рівень цін США зріс в 1,4 рази, а в Україні – у 2 рази. Яким повинен бути на початку наступного року номінальний курс гривні до долара, щоб реальний курс залишався без змін?

6.49 Припустимо, що курс гривні до російського рубля становить: 1 гривня = 5,5 рублям. Українські фірми експортують товар А в Росію, який коштує там 400 рублів. Російські фірми також виробляють продукт А, експортують його в Україну,

де його ціна становить 60 грн. Напередодні виборів в Україні курс гривні щодо рубля знизився до 1:5,0. Визначте розмір додаткового доходу та витрат фірм внаслідок зміни курсу. Обсяг експорту товару А фірмами обох країн однаковий – 50 тис. шт.

6.50 У 1990 р. обмінний курс марки склав 1,7 марки за 1 фунт. За період з 1990 по 1999 рр. рівень цін в Німеччині виріс в 3 рази, у Великобританії – в 4 рази. Визначте валютний курс марки до фунта в 1999 р., згідно гіпотезі паритету купівельної спроможності.

6.51 Припустимо, що номінальний валютний курс визначається паритетом купівельної спроможності валют. При цьому один і той же телевізор продається за 600 дол. США і за 1800 юанів в Китаї. Розрахуйте номінальний курс обміну юаня до долара США.

6.52 У таблиці наведено шкалу попиту на гривні:

Ціна гривні, доларів	5,3	5,4	5,5	5,6	5,7	5,8	5,9	6,0
Величина попиту на гривні, млн. грн.	100	95	90	85	80	75	70	65

Уряд України запроваджує фіксований валютний курс на рівні: 1 гривня = 5,5 доларів. Величина пропозиції гривень за цього курсу дорівнює 80 млн. Повинен Національний банк України в цьому випадку купувати чи продавати гривні? Якщо так, то на яку суму?

6.53 У таблиці наведені дані про попит на гривню та їхню пропозицію, млн.:

Ціна гривні, дол.	Величина пропозиції гривні, млн.	Величина попиту на гривні, млн.
0,14	75	175
0,16	100	150
0,18	125	125
0,20	150	100
0,22	175	75

- 1) визначте рівноважний обмінний курс гривні;
- 2) визначте рівноважний обмінний курс долара.

Тема 7. Кількісна теорія грошей та сучасний монетаризм

План практичного заняття

1. Основні постулати класичної кількісної теорії грошей та їх еволюція. «Трансакційний варіант» І. Фішера.
2. Кон'юнктурний варіант теорії грошей М.Туган-Барановського.
3. Неокласичний варіант кількісної теорії грошей, «кембриджська версія» кількісної теорії.
4. Внесок Дж. М. Кейнса у розвиток кількісної теорії грошей.
5. Сучасний монетаризм як альтернативний напрямок кількісної теорії. Його відмінності від кейнсіанських концепцій.
6. Внесок М. Фрідмена в розроблення монетарної політики на основі неокласичного варіанта кількісної теорії.

7. Кейнсіансько-неокласичний синтез. Грошово-кредитна політика монетаристів та неокейнсіанців у сучасних умовах.

8. Грошово-кредитна політика України у світлі сучасних монетаристських теорій.

Темати доповідей

1. Сутність кількісної теорії грошей та причини її виникнення.
  2. «Трансакційний варіант» кількісної теорії грошей.
  3. «Кембриджська версія» кількісної теорії грошей.
  4. Внесок Дж. М. Кейнса у розроблення кількісної теорії грошей.
  5. Монетаризм та його сучасне застосування.
  6. Кон'юнктурна теорія грошей М. Туган-Барановського.
- Література: базова 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8; допоміжна 1, 2, 3, 4.

Контрольні питання, тести, задачі

7.1 На які періоди поділяється розвиток теорії грошей?

7.2 Які теорії розглядали питання про джерело вартості паперових грошей?

7.3 У чому полягає класична концепція «нейтральності грошей»?

7.4 У чому розбіжність між кейнсіанством та монетаризмом з питання про доцільність здійснення грошово-кредитної політики?

7.5 Що стверджує теорія раціональних сподівань про доцільність здійснення грошово-кредитної політики?

7.6 Оберіть, до чого призводить зростання кількості грошей та зменшення кількості грошей:

а) збільшення вартості грошей;

б) підвищення цін;

в) зменшення вартості грошей;

г) зниження цін;

7.7 Запишіть рівняння обміну І. Фішера і вкажіть, які причинно-наслідкові зв'язки притаманні його складовим:

а) рівень цін на товари змінюється обернено пропорційно масі грошей в обігу;

б) рівень цін на товари змінюється прямо пропорційно швидкості грошей в обігу;

в) рівень цін на товари змінюється прямо пропорційно масі грошей в обігу;

г) рівень цін на товари змінюється прямо пропорційно обсягу проданих товарів;

д) рівень цін на товари змінюється обернено пропорційно швидкості грошей в обігу;

е) рівень цін на товари змінюється обернено пропорційно обсягу проданих товарів.

7.8 Укажіть основні відмінності кон'юнктурної теорії грошей М. Туган-Барановського від класичної кількісної теорії:

а) заперечує вплив кількості грошей на рівень цін;

б) забезпечує прямо пропорційну залежність цін від кількості грошей;

в) не визнає впливу на ціни швидкості обігу грошей;

г) визначає вплив на ціни всіх трьох чинників: маси грошей швидкості їх обігу, обсягу реалізованих товарів і послуг;

д) визначає попит на гроші як важливий чинник зміни швидкості обігу грошей.

7.9 Через який конкретний «передавальний» механізм здійснюється вплив грошей на економіку у твердженнях:

1) Кейнсіанців:

- а) процентна ставка;
- б) дивіденди;
- в) валютний курс;
- г) фіскальна політика;
- д) інвестиції;
- е) банк;
- ж) державні облігації.

2) Монетаристів:

- а) ціна товару;
- б) касові залишки;
- в) пропозиція грошей;
- г) емісія грошей;
- д) кредити;
- е) бюджетні ресурси;
- ж) сукупний попит на товари.

7.10 Який вклад зробив Кейнс у розвиток кількісної теорії грошей:

- а) обґрунтував роль грошей у ринковій економіці;
- б) змістив центр аналізу ролі ціни з довготривалого періоду на короткий період з тим, щоб «прив'язати» гроші до економічного циклу;
- в) вплив грошей на реальну економіку на короткострокових інтервалах здійснюється за постулатами кількісної теорії;
- г) вплив грошей на реальну економіку здійснюється насамперед через процент;
- д) доповнив мотиви кембриджської версії формування касових залишків «спекулятивним» мотивом;
- е) установив зв'язок грошової маси з нормою процента;
- ж) обґрунтував зв'язок між процентом та інвестиціями;
- з) відкрив новий механізм зв'язку між грошима і виробництвом;
- і) відмовився від класичних постулатів кількісної теорії, у Кейнса зникло M , яке прямо можна змінювати.

7.11 Кейнс стверджував, що:

- а) ринкова економіка стабільна і не має потреби втручання держави;
- б) ринкова економіка нестабільна і держава повинна впливати на неї засобами грошово-кредитної політики;
- в) грошово-кредитна політика є основним засобом впливу держави на економіку;
- г) усі відповіді не вірні.

7.12 Теорія раціональних очікувань стверджує, що:

а) грошово-кредитну політику слід проводити;
 б) грошово-кредитна політика може досягти успіху;
 в) внаслідок певних очікувань людей заходи грошово-кредитної політики не дають результату;

г) усі твердження невірні.

7.13 Основне правило монетаризму полягає в тому, що:

а) кількість грошей має зростати відповідно до цін;

б) кількість грошей має зростати відповідно до кількості товарів;

в) кількість грошей має зростати рівномірно і незалежно від кон'юнктури ринку;

г) усі відповіді не вірні.

7.14 З названих положень до монетаристської теорії М. Фрідмена належать:

а) на перше місце у регулюванні ринкової економіки виходить бюджет;

б) на перше місце у регулюванні ринкової економіки виходить центральний банк і банківська система;

в) механізм управління масою грошей (М) зводиться переважно до підтримання її стабільності: М повинно змінюватися, але ці зміни мають бути обґрунтованими, щоб середній рівень цін непомітно змінювався протягом тривалого часу;

г) маса грошей в обігу повинна зростати:

- швидше від зростання ВВП;

- відповідно до зростання ВВП;

- відставати від зростання ВВП;

д) відставання М від зростання ВВП компенсується:

- зростанням швидкості обігу грошей;

- зменшенням швидкості обігу грошей;

- зростанням цін;

- зниженням цін.

7.15 Розставте вказані версії кількісної теорії в порядку історичної еволюції монетаризму:

а) номіналістична теорія грошей;

б) кейнсіансько-неокласичний синтез;

в) класична кількісна теорія грошей;

г) неокласична (монетаризм);

д) некейнсіанський напрямок;

е) кейнсіанська версія.

7.16 Кількісна теорія грошей твердить, що:

а) чим більше грошей, тим краще;

б) грошей не повинно бути багато;

в) кількість грошей впливає на рівень цін;

г) кількість грошей є фактором впливу на розвиток економіки.

7.17 Металістична теорія грошей стверджує, що:

а) паперові гроші є грошами завдяки золоту;

б) паперові гроші мають цінність завдяки обміну на золото;

в) лише металеві гроші є справжніми грошима;

г) усі відповіді хибні.

7.18 Номіналістична теорія стверджує, що:

- а) паперові гроші – це законний засіб платежу;
- б) паперові гроші – це гроші, оскільки виконують функції грошей;
- в) паперові гроші – це штучна соціальна конструкція;
- г) паперові гроші – це прийнятий засіб обміну.

7.19 Хто з перелічених економістів є представниками державної теорії грошей:

- а) Г. Ф. Кнапп;
- б) К. Кніс;
- в) Ф. Бендиксен;
- г) Дж. Берклі;
- д) Д. Юм.

7.20 З перелічених ознак, визначте ті, що характеризують кількісну теорію Д.

Юма:

- а) у функціонування грошово-кредитних відношень закладена система саморегуляції;
- б) подвоєння кількості грошей призводить до подвоєння абсолютного рівня цін;
- в) ціни залежать від кількості грошей;
- г) збільшення кількості грошей викликає пропорційне зростання цін на товари;
- д) все сказане вірно.

7.21 Послідовники якої грошової теорії цілком заперечували товарну природу грошей:

- а) металістичної теорії грошей;
- б) номіналістичної грошової теорії;
- в) монетаристської версії грошової теорії;
- г) немає правильної відповіді.

7.22 Яка теорія містить наступні положення: золото та срібло вже за своєю природою є грішми; стійкість грошової системи має бути заснована на золоті; рівень цін залежить від кількості грошей; зміни рівня товарних цін обґрунтовуються зміною кількості грошей в обігу?

- а) номіналістична;
- б) кількісна;
- в) монетаристська;
- г) металістична;
- д) інше.

Тема 8. Кредит у ринковій економіці

План практичного заняття

1. Необхідність кредиту. Загальні передумови формування кредитних відносин.
2. Сутність кредиту, її структура. Позичковий капітал і кредит. Об'єкти, суб'єкти та типи кредитних відносин.
3. Стадії та закономірності руху кредиту. Принципи банківського кредитування.
4. Форми та види кредиту.
5. Поняття економічних меж кредиту, види, причини і наслідки їх порушення. Кредитні відносини в умовах інфляції.
6. Процент за кредит: сутність, види, економічні межі та фактори зміни ставки процента.
7. Функції кредиту та їх класифікація. Роль кредиту в розвитку економіки.
8. Розвиток кредитних відносин в економіці України.

Темі доповідей

1. Сутність кредиту та його зв'язок з іншими економічними категоріями.
2. Функції кредиту та дискусії з цього питання.
3. Роль кредиту в становленні ринкової економіки в Україні.
4. Форми та види кредиту в Україні.
5. Комерційний кредит та перспективи його розвитку в Україні.
6. Проблеми та перспективи розвитку споживчого кредитування в Україні.
7. Державний кредит та його розвиток в Україні.
8. Позичковий процент та фактори, що впливають на його рівень.
9. Банківський кредит як ключовий вид кредиту в ринковій економіці.
10. Провідні теорії кредиту у світлі сучасних поглядів на грошово-кредитне регулювання економіки.
11. Кредит у системі державного регулювання економіки.

Література: базова 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8; допоміжна 1, 2, 3, 4.

Контрольні питання, тести, задачі

- 8.1** Назвіть галузі народного господарства, підприємства яких найбільш активно беруть участь у кредитних відносинах?
- 8.2** В яких формах функціонують комерційний, банківський, споживчий, державний та міжнародний кредити?
- 8.3** Назвіть основні ознаки кредитних відносин, які відрізняють їх від інших видів економічних відносин.
- 8.4** Які чинники обумовлюють розмір позичкового відсотка?
- 8.5** Назвіть способи захисту та зниження кредитного ризику.
- 8.6** На які види поділяється міжнародний кредит залежно від кредитора?
- 8.7** Кредит – це:

а) рух позикового капіталу здійснюється на умовах швидкості, повернення і платності;

б) форма соціального захисту населення і рух грошей при виконанні ними своїх функцій;

в) рух грошей при виконанні ними своїх функцій;

г) позиковий капітал.

8.8 Важливою умовою надання кредиту є:

а) форма кредиту;

б) позичальник;

в) забезпечення кредиту;

г) термін.

8.9 Кредит надається на принципах:

а) безкорисності;

б) безстроковості;

в) поверненості.

8.10 На які види поділяється кредит залежно від:

а) об'єкта кредитування?

б) суб'єктів кредитування?

в) забезпечення?

г) за строками повернення?

8.11 Визначте, до якого з видів кредиту належать такі приклади:

а) купівля центральним банком державних облігацій під час їх первинного розміщення;

б) службовець отримує позику для придбання автомобіля;

в) швейцарський банк купує облігації великої української компанії;

г) шахта відвантажила вугілля електростанції взамін на акцептований вексель;

д) Ексімбанк України кредитує будівництво нафтового терміналу в Одесі;

е) домогосподарка купує телевізор на виплат;

є) млин відвантажує борошно хлібозаводу на умовах оплати через місяць;

ж) британський банк відкриває кредитну лінію української компанії;

з) Мінфін розміщує цінні папери на фінансовому ринку.

8.12 Грошові кредити бувають:

а) інвестиційними і податковими;

б) податковими;

в) фінансовими;

г) комерційними.

8.13 Назвіть вид короткострокового кредиту, що погашається за першою вимогою:

а) терміновий кредит;

б) контокорентний кредит;

в) онкольний кредит;

г) вексельний.

8.14 Кредит зі спеціального позикового рахунка, на якому обліковують усі кредити банку і платежі з рахунків за дорученнями клієнтів, а також усі кошти, що надходять у банк на ім'я клієнта – це:

- а) терміновий;
- б) контокорентний;
- в) онкольний;
- г) ломбардний.

8.15 У залежності від форми руху виокремлюють форми кредиту:

- а) товарна і грошова;
- б) товарна і банківська;
- в) грошова і банківська;
- г) немає правильної відповіді.

8.16 Головною рисою споживчого кредиту є:

- а) товарна форма;
- б) правова або економічний захист населення;
- в) цільова форма кредитування фізичних осіб;
- г) а і б.

8.17 Міжбанківський кредит – це:

- а) кредит, наданий банком юридичній особі;
- б) самокредитування;
- в) кредит, наданий одним комерційним банком іншому;
- г) немає правильної відповіді.

8.18 Іпотечний кредит – це:

- а) кредит під заставу нерухомості;
- б) кредит під заставу товару;
- в) кредит під заставу цінних паперів;
- г) фінансовий кредит.

8.19 Який із видів кредиту може виконувати емісійну функцію?

- а) споживчий;
- б) міжнародний;
- в) комерційний;
- г) банківський;
- д) державний.

8.20 Сутність капіталотворчої теорії кредиту визначається такими положеннями:

- а) кредит, як і гроші, є безпосередньо капіталом, багатством;
- б) активні операції банків є первинними щодо пасивних;
- в) банки – це не посередники в кредиті, а «фабрики кредиту»;
- г) всі відповіді є правильними.

8.21 Основними принципами кредитування є:

- а) цільове призначення позики;
- б) забезпечення позики;
- в) платність користування позиковими коштами;
- г) терміновість передачі коштів кредиторів позичальнику;
- д) всі відповіді є правильними.

8.22 Як погашається товарний кредит:

- а) лише грошима?
- б) грошима та товарами?

в) тільки товарами?

8.23 Головною відмінною рисою споживчого кредиту є:

- а) товарна форма;
- б) додатковий правовий або економічний захист населення;
- в) цільова форма кредитування фізичних осіб;
- г) а і б.

8.24 Споживчим є кредит, який надається:

а) населенню на виплату заборгованості за комунальні послуги і придбання житла?

- б) торговим організаціям для створення запасів споживчих товарів?
- в) торговим організаціям, які продають товари населенню в розстрочку?
- г) населенню на споживчі потреби?

8.25 Який кредит називається державним?

- а) коли держава є кредитором і позичальником?
- б) коли держава є тільки кредитором?
- в) коли держава є тільки позичальником?
- г) коли держава надає кредит іншій країні?
- д) коли держава отримує кредит від іншої країни?

8.26 Процент за кредит – це:

а) сегмент фінансового ринку, на якому формується попит і пропозиція позикового капіталу;

б) плата, яку одержує кредитор від позичальника за надані в позику гроші чи матеріальні цінності;

в) капітал, що реалізує себе як товар;

г) різниця між процентною ставкою і ставкою, яку банк сплачує за куплені ресурси.

8.27 Джерелом сплати процентів за кредит є:

- а) прибуток кредитора;
- б) позичковий капітал;
- в) прибуток позичальника;
- г) дотації державного бюджету;
- д) предмет застави за кредит.

8.28 Положення НБУ «Про кредитування» визначає короткостроковий кредит як кредит, що надається на строк:

- а) до трьох місяців;
- б) до шести місяців;
- в) до одного року;
- г) до півтора року;
- д) до двох років.

8.29 Положення НБУ «Про кредитування» визначає середньостроковий кредит як кредит, що надається на строк:

- а) від трьох місяців до одного року;
- б) від шести місяців до одного року;
- в) від одного року до двох років;
- г) від одного року до трьох років;

д) від двох років до п'яти років.

8.30 Положення НБУ «Про кредитування» визначає довгостроковий кредит як кредит, що надається на строк:

- а) понад один рік;
- б) понад півтора року;
- в) понад два роки;
- г) понад три роки;
- д) понад п'ять років.

8.31 Хто встановлює розмір відсоткової ставки банкам:

- а) НБУ?
- б) сам банк?
- в) банки домовляються між собою?
- г) ринок?
- д) асоціація банків?
- е) Міністерство фінансів?

8.32 Облікова відсоткова ставка встановлюється:

- а) НБУ?
- б) Міністерством фінансів?
- в) Кабінетом Міністрів України?
- г) асоціацією банків?
- д) комерційними банками?

8.33 На основі наведеної інформації визначте норму процента і виберіть правильний варіант відповіді:

- балансовий прибуток банку після оподаткування – 440000 грн.;
- власні кошти банку – 11320000 грн.;
- розмір наданої позики – 28000 грн.;
- термін позики – 1 рік;
- дохід від наданої позики – 6160 грн.

- а) 4%;
- б) 22%;
- в) 455%;
- г) 1571%;
- д) 30%.

8.34 Як зміниться: зросте (+), зменшиться (-), залишиться без змін (=) позичковий фонд суспільства в результаті таких заходів:

- а) економічні агенти переводять свої строкові вклади і цінні папери й більш ліквідні активи;
- б) на вимогу центрального банку комерційні банки нарощують свої статутні фонди;
- в) громадянин купує телевізор в магазині, розраховуючись платіжною картою;
- г) центральний банк надає кредит уряду;
- д) центральний банк піднімає розмір нормативу обов'язкових резервів;
- е) центральний банк здійснює закупівлі державних облігацій;

- є) надруковані на банкнотній фабриці банкноти поміщаються в сховище центрального банку;
- ж) зростання тіншових операцій в економіці;
- з) підприємство переказує 5000 грн. на рахунок будівельної організації,
- й) центральний банк піднімає розмір ломбардної ставки;
- і) центральний банк знижує розмір нормативу обов'язкових резервів;
- ї) економічні агенти переводять свої заощадження в малоліквідні фінансові активи;
- к) скорочення тіншових операцій в економіці;
- л) центральний банк продає пакет державних облігацій комерційному банку;
- м) банкнотна фабрика перевиконала місячний план випуску банкнот;
- н) центральний банк знищує пошкоджені банкноти зі свого сховища на 1800 грош. од.;
- о) центральний банк здійснює закупівлю державних облігацій на відкритому ринку на 55000 грош. од.;
- п) погашення комерційним банком кредиту на 20000 грош. од., отриманого раніше в центральному банку;
- р) центральний банк проводить розрахунки між двома комерційними банками з різних регіонів країни на 2500 грош. од.;
- с) центральний банк видає касовий кредит уряду на 80000 грош. од.;
- т) центральний банк за дорученням уряду проводить погашення державних облігацій на 98000 грош. од.;
- у) центральний банк укладає угоду з комерційним банком про продаж йому державних облігацій зі свого портфеля на 4000 грош. од.

8.35 Комерційний банк надав у кредит 100 тис. грн. терміном на 1 рік за умови сплати позичальником 48% річних. Ставка, за якою банк залучив кошти, - 24%, інфляція за період очікується у розмірі 7%. Визначте банківську маржу та реальну ставку позичкового процента:

- а) 48%; 7%;
- б) 24%; 48%;
- в) 7%; 24%;
- г) 24%; 41%.

8.36 Сума кредиту становить 100 тис. грн. Підприємство одержує річний дохід на позичковий капітал 30 тис. грн. Визначте норму процента.

8.37 ТОВ «Світ» вирішило узяти кредит на суму 60 тис. грн. на 6 місяців. Укресімбанк пропонує кредит з щомісячним погашенням рівними долями при ставці 0,05 (60% річних). Укрпромбанк пропонує такий же кредит, але з разовим погашенням після закінчення терміну кредиту, ставка за користування кредитом 55% річних. Визначити, який кредит обійдеться ТОВ «Світ» дорожче?

8.38 Визначити розмір суми, що йде на погашення кредиту, суму виплат і суму щомісячного погашення кредиту при отриманому кредиті в 300 тис. грн., відсотку 0,05 на місяць, якщо погашення здійснюється рівними сумами виплат.

8.39 Позичальник отримує від кредитора заїм у розмірі 1 млн. грн. під 3% річних, при цьому інфляція складає 2%. Визначите дохід кредитора за рік.

8.40 Базова річна сума оплати за навчання у вузі дорівнює 2000 грн. і підвищується з урахуванням інфляції (10%). Термін навчання 5 років. Вуз пропонує виплатити відразу 10000 грн., сплативши весь термін навчання. Чи вигідна це пропозиція для студента? Банківський відсоток на вклад складає 12%, сума вкладу 12000 грн.

8.41 Клієнт отримав кредит строком на три місяці в 6 млн. грн. Сума повернення кредиту 7,5 млн. грн. Визначить відсоткову ставку банку.

8.42 Банк видав кредит в сумі 500 тис. грн. на три квартали по простій ставці відсотків, яка в першому кварталі склала 40% річних, а в кожному подальшому збільшувалася на 10 процентних пунктів. Визначите суму, що погашається, і суму відсотків.

8.43 Банк видав довгостроковий кредит у розмірі 5 млн. грн. на п'ять років по річній ставці складних відсотків 80% річних. Кредит повинен бути погашений одноразовим платежем з відсотками в кінці терміну. Визначите суму, що погашається, і суму отриманих відсотків.

8.44 На основі інформації кредитної заявки, що надійшла до банку «Форум» від позичальника «Ера» вирішити питання про можливість надання кредиту та його розмір. Дайте обґрунтування свого рішення.

1. Сума потрібної позички	1700
2. Сума оборотного капіталу	400
3. Кошти, що надійдуть від використання позички (грошовий потік)	1900
4. Рентабельність підприємства (%)	32
5. Сукупна заборгованість за позабалансовими зобов'язаннями	140
6. Коефіцієнт миттєвої ліквідності	0,26
7. Коефіцієнт загальної ліквідності	2,30
8. Коефіцієнт поточної ліквідності	0,80
9. Коефіцієнт маневреності	0,7
10. Коефіцієнт незалежності	0,8
11. Об'єкт кредитування – на придбання сировини	
12. Застава	1800
13. Затримка повернення в минулому	1 раз
14. Прострочені кредити	-
15. Пролонгація отриманих раніше кредитів	-
16. Визначить розмір ризику на 1 позичальника	
17. Номінальна вартість акцій банку, що знаходяться у інсайдера	-
18. Капітал банку	4500

8.45 Від інсайдера банку «Ажіо» надійшла кредитна заявка. На основі інформації цієї заявки визначить доцільність надання кредиту та його розмір. Дайте обґрунтування свого рішення.

1. Сума потрібної позички	400
2. Сума оборотного капіталу	30
3. Кошти, що надійдуть від використання позички (грошовий потік)	630
4. Рентабельність підприємства (%)	40
5. Сукупна заборгованість за позабалансовими зобов'язаннями	20
6. Коефіцієнт миттєвої ліквідності	0,28
7. Коефіцієнт загальної ліквідності	2,33
8. Коефіцієнт поточної ліквідності	0,81
9. Коефіцієнт маневреності	0,5

10. Коефіцієнт незалежності	0,7
11. Об'єкт кредитування – накладні потреби (бланковий кредит)	
12. Застава	-
13. Затримка повернення в минулому	-
14. Прострочені кредити	-
15. Пролонгація отриманих раніше кредитів	-
16. Визначить розмір ризику на 1 позичальника	
17. Номінальна вартість акцій банку, що знаходяться у інсайдера	160
18. Капітал банку	4500

8.46 Банк облікував вексель на суму 3000 грн. за 70 днів до терміну оплати. Проста облікова ставка 12%. Кількість днів у році – 360. Визначити дисконт і вартість векселя при обліку, урахувавши темп місячної інфляції, що становить 7%.

8.47 Банк має інформацію: Сума переказного векселя – 700 тис. грн. Термін погашення векселя – 10.11. Дата обліку векселя в банку – 29.09. Облікова ставка – 45%. Визначити: а) суму дисконту; б) за якою ціною буде обліковий вексель.

8.48 Кредит в 500 тис. грн. видано на 200 днів. Розрахунковий рівень інфляції за рік прийняти рівним 80%, реальна дохідність операцій повинна складати 12% річних, кількість днів у році дорівнює 365. Визначити ставку процентів при видачі кредиту, суму, яка йде на погашення, і суму отриманих відсотків.

8.49 Під видачу векселя строком погашення 72 дні підприємство поставило партію товару вартістю 6 млн. грн. Яку суму повинен вказати векседавець, якщо продавець за надання кредиту встановив ставку 36% річних?

Тема 9. Фінансові посередники грошового ринку

План практичного заняття

1. Сутність, призначення та види посередництва на грошовому ринку.
2. Банк як провідний суб'єкт посередництва на грошовому ринку, його сутність та функції.
3. Банківська система: сутність, специфічні риси, цілі, функції.
4. Особливості побудови банківської системи в Україні.
5. Небанківські фінансово-кредитні установи, їх види, функції, операції.

Темі доповідей

1. Фінансове посередництво на грошовому ринку.
2. Комерційні банки – провідні фінансові посередники на грошовому ринку України.
3. Діяльність небанківських фінансово-кредитних установ в Україні.
4. Банківська система України: особливості становлення та розвитку.

Література: базова 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8; допоміжна 1, 2, 3, 4, 5.

Контрольні питання, тести, задачі

9.1 Які небанківські фінансово-кредитні інституції набули більшого розвитку в Україні, чому?

9.2 Що гальмує розвиток небанківських фінансових інституцій в Україні?

9.3 Які з фінансових посередників беруть участь у процесі створення депозитів?

9.4 На яких фінансових посередників поширюється вимога обов'язкового резервування?

9.5 Фінансове посередництво – це:

- а) банківські операції з надання кредитів;
- б) банківські операції з фінансування інвестицій;
- в) акумуляція вільних грошей на грошовому ринку та розміщення їх серед позичальників;
- г) операції зі створення депозитів.

9.6 Діяльність фінансових посередників спрямована на:

- а) поповнення державного бюджету;
- б) забезпечення функціонування комерційних банків;
- в) розвиток страхової справи;
- г) переміщення позичкових капіталів у економіці;
- д) прибутковість комерційних банків;
- е) стабільність функціонування грошового ринку.

9.7 Переваги фінансового посередництва порівняно з прямими відносинами кредиторів і позичальників:

- а) оперативне повернення позичальниками коштів, розміщених у банківські позики;
- б) оперативне розміщення вільних коштів кредиторів у дохідні активи;
- в) оперативне отримання додаткових коштів позичальниками;
- г) збільшення витрат на проценти за депозитами;
- д) скорочення витрат на формування вільних грошових сум;
- е) скорочення витрат на розміщення вільних грошових коштів у дохідні активи;
- ж) скорочення витрат на кредитування;
- з) посилення фінансових ризиків для базових суб'єктів грошового ринку;
- і) посилення фінансових ризиків для фінансових посередників грошового ринку;
- к) послаблення фінансових ризиків для базових суб'єктів грошового ринку;
- л) збільшення дохідності позичкових капіталів;
- м) зменшення дохідності позичкових капіталів.

9.8 До фінансових посередників в Україні належать:

- а) промислові підприємства;
- б) будівельні компанії;
- в) ломбарди;
- г) комерційні банки;
- д) Національний банк;
- е) страхові компанії;
- ж) фінансові органи;
- з) податкова адміністрація;
- і) ощадні каси;

к) фінансові фонди.

9.9 Визначте, до якого рівня в Україні відносять такі структури:

- а) небанківські фінансово-кредитні установи;
- б) страхові компанії;
- в) будівельні компанії;
- г) центральний банк;
- д) кооперативні банки;
- е) державні банки;
- ж) комерційні банки.

9.10 На кредитуванні продажу споживчих товарів спеціалізується такий небанківський інститут кредитної системи:

- а) трастова компанія;
- б) фінансова компанія;
- в) ломбард;
- г) кредитна спілка.

9.11 У діяльності небанківських фінансово-кредитних установ спільним є:

- а) акумулювання посередництва в інвестиційному процесі;
- б) забезпечення посередництва в інвестиційному процесі;
- в) одержання прибутку;
- г) взаємне кредитування;
- д) страхування своїх клієнтів від непередбачуваних подій та втрат.

9.12 Інституцією, визначальною рисою якої є акумулювання і постачання довгострокових капіталів на фінансовому ринку, можна назвати:

- а) комерційні банки;
- б) пенсійні банки;
- в) емісійні банки;
- г) фінансові компанії;
- д) страхові компанії.

9.13 Інвестиційні фінансово-кредитні установи беруть участь в інвестиційному процесі через:

- а) вкладення коштів у акції, облігації підприємств;
- б) розміщення мобілізованих коштів у довгострокові банківські депозити;
- в) надання цільових довгострокових кредитів підприємствам;
- г) надання короткострокових кредитів підприємствам.

9.14 Право монопольної емісії банкнот належить:

- а) спеціалізованим банкам;
- б) комерційним банкам;
- в) страховим компаніям;
- г) центральним банкам;
- д) пенсійним фондам.

9.15 Банк – це:

а) комерційний заклад, створений для залучення грошових коштів юридичних і фізичних осіб, та розміщення їх від свого імені на умовах повернення, платності та строковості користування і здійснення інших банківських операцій;

б) спеціально оформлений регулярний ринок, де відбувається торгівля валютою на основі попиту та пропозиції;

в) спеціально організований та періодично діючий у визначеному місці ринок;

г) усі відповіді є правильними.

9.16 За характером власності розрізняють банки:

а) промислові, сільськогосподарські, будівельні, торговельні;

б) державні, приватні, акціонерні, кооперативні, муніципальні, змішані;

в) республіканські, регіональні;

г) всі відповіді є правильними.

9.17 Банківський кредит – це:

а) економічні відносини, при яких банки надають грошові кошти на умовах платності, терміновості, повернення;

б) міжнародний обмін товарами, послугами, результатами економічної, наукової, культурної діяльності;

в) сукупність економічних, правових, організаційних заходів у сфері грошових відносин;

г) а і в.

9.18 До некомерційних інститутів належить:

а) кредитний союз;

б) фінансова група;

в) фінансова компанія.

9.19 Страхова компанія – це:

а) фінансова компанія;

б) некомерційний інститут;

в) кредитний союз.

9.20 Лізингова компанія – це:

а) об'єкт лізингу;

б) лізингоотримувач;

в) лізингодавець.

9.21 Номінальна ціна акції 100 грн. Дивіденд – 30%. Позичковий процент – 35%. Розрахувати курс акції та її ринкову вартість.

9.22 Облігаційна вартість конвертованої облігації – 500 грн. Ринковий курс акції – 1000 грн. Коефіцієнт конверсії облігації – 3. Необхідно вирішити, чи варто здійснювати обмін конвертованої облігації на звичайну акцію.

9.23 Сума дивідендів по акції складає 300 грн. В середньому розмір дивіденду постійно зростає на 12%. Мінімально необхідна норма прибутку, яку інвестор може отримати по іншим інвестиціям, на його погляд, складає 0,8. Розрахуйте ринкову вартість акції в поточному році.

9.24 Розрахуйте суму початкового внеску страхувальника. Вкладник, здійснюючи вклад в недержавний пенсійний фонд, бажає через 2 роки мати суму 5 тис. грн. Процентна ставка – 30% річних.

9.25 Оберіть найбільш дохідний варіант вкладення капіталу. Інвестор має капітал в розмірі 100000 грн. Він може: 1) покласти його на депозит в банк поквартально впродовж 2 років. Дохід складе 36% річних. 2) вкласти його в

недержавний пенсійний фонд терміном на 2 роки. Дохід нараховується із розрахунку 40% річних.

9.26 Визначити суму платежів по ануїтету. Процентна ставка – 10% річних. Розмір грошового фонду – 1 млн. грн. Строк створення фонду – 5 років. Платежі в фонд вносяться один раз на рік.

9.27 Визначити коефіцієнт нарощення і нарощену суму ануїтету. Термін ануїтету – 5 років. Сума платежу – 2 тис. грн. Платежі вносяться раз у півроку, і на них нараховується складний процент в розмірі 20% річних.

9.28 Розрахуйте суму платежів по лізингу. Вартість лізингових основних засобів – 200000 грн. Термін лізингу – 10 років. Процентна ставка на рік – 10%. Виплата платежів по лізингу чиниться рівними сумами двічі на рік.

9.29 Банк здав у оренду підприємству устаткування вартістю 300 тис. грн. Строк угоди 3 роки, лізинговий процент – 10%, а періодичність орендних платежів – 1 раз на квартал. Визначити розмір орендних платежів.

9.30 Банк уклав із фабрикою угоду про лізинг устаткування вартістю 500 тис. грн., причому амортизація цього устаткування передбачена на рівні 95%. Строк угоди – 2 роки, лізинговий процент – 8%, періодичність орендних платежів – один раз на квартал, причому перший платіж передбачається в момент підписання орендарем протоколу про прийом обладнання. Визначити розмір орендних платежів.

Тема 10. Центральні банки

План практичного заняття

1. Виникнення та призначення центральних банків.
2. Статус та функції центрального банку.
3. Операції центрального банку, їх зміст.
4. Основи організації центральних банків.
5. Національний банк України: становлення та розвиток.

Темі доповідей

1. Походження центральних банків та їх розвиток.
2. Основи функціонування Національного банку України.
3. Функції центрального банку та їх зміст.
4. Незалежність центрального банку та чинники, що її визначають.
5. Монетарні інструменти, їх вплив на грошовий обіг та результативність.
6. Ефективність монетарної політики НБУ.

Література: *базова* 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8; *допоміжна* 1, 2, 3, 4, 5.

Контрольні питання, тести, задачі

10.1 У чому полягає головне завдання діяльності центрального банку:

- а) забезпечення сталості національних грошей;
- б) обслуговування комерційних банків;

- в) обслуговування уряду;
- г) контроль та регулювання стану грошового ринку.

10.2 Який статус центрального банку вважається найбільш доцільним у світовій практиці:

- а) незалежність від органів виконавчої влади і залежність від парламенту;
- б) повна незалежність від усіх гілок влади;
- в) залежність від президента і незалежність від парламенту;
- г) незалежність від органів виконавчої влади і підзвітність парламенту.

10.3 Головне призначення центрального банку:

- а) емісія банкнот;
- б) фінансовий агент уряду;
- в) забезпечення стійкості грошей;
- г) кредитування комерційних банків.

10.4 Якщо центральний банк проводить політику стимулювання виробництва, то він:

- а) продає облігації державної позики комерційним банкам;
- б) збільшує ліміти кредитування комерційних банків;
- в) знижує облікову ставку;
- г) підвищує норму обов'язкового резервування.

10.5 Якщо центральний банк прагне збільшити масу грошей в обігу, то в політиці відкритого ринку він буде:

- а) надавати ломбардні позики;
- б) купувати валюту; продавати валюту;
- в) купувати облігації внутрішньої державної позики;
- г) продавати облігації внутрішньої державної позики.

10.6 На обсяги виробництва ВВП вплинуть такі заходи грошово-кредитної політики центрального банку:

- а) зниження обсягів кредитування комерційних банків;
- б) збільшення ресурсів, що залишаються в розпорядженні комерційних банків;
- в) зниження ставки облікового процента;
- г) продаж цінних паперів комерційним банкам.

10.7 У процесі виконання функції фінансового агента держави центральний банк:

- а) відповідає за зобов'язання держави по ОВДП;
- б) здійснює касове обслуговування бюджету;
- в) надає кредити банкам;
- г) обслуговує державний борг;
- д) здійснює емісію банкнот.

10.8 Якщо центральний банк купує іноземну валюту на валютному ринку, то він прагне:

- а) збільшити масу грошей в обігу;
- б) зменшити масу грошей в обігу;
- в) посилити контроль за діяльністю комерційних банків;
- г) зменшити курс національної валюти.

10.9 Який статус центрального банку вважається найбільш доцільним у світовій практиці:

- а) незалежність від органів виконавчої влади і залежність від парламенту;
- б) повна незалежність від усіх гілок влади;
- в) залежність від президента і незалежність від парламенту;
- г) незалежність від органів виконавчої влади і підзвітність парламенту.

10.10 Центральний банк виконує такі функції (основні напрями діяльності):

- а) ломбардне кредитування;
- б) касове, розрахункове та кредитне обслуговування комерційних банків;
- в) функції емісійного центру країни;
- г) банківське регулювання та нагляд;
- д) функції фінансового агента уряду;
- е) здійснення монетарної політики;
- ж) касове обслуговування бюджету;
- з) кредитування великого бізнесу.

10.11 Визначити методи надання ломбардних кредитів центральним банком:

- а) асоціації комерційних банків;
- б) міністерству економіки;
- в) комерційному банку;
- г) аукціонний метод;
- д) галузевим підприємствам.

10.12 Принципами функціонування НБУ є:

- 1) підзвітність Кабінету Міністрів;
- 2) вертикальна структура управління;
- 3) економічна самостійність;
- 4) централізація системи банку;
- 5) єдність системи банку;
- 6) незалежність банку;
- 7) президентський та парламентський контроль за діяльністю НБУ.

10.13 При збільшенні норми обов'язкових резервів банку з 20 до 30% виявилось, що банківська система відчуває брак резервів у розмірі 60 млн. гр. од. На скільки слід скоротити грошову масу, якщо суму резервів збільшити неможливо?

10.14 Норма обов'язкових резервів 30% від величини безстрокових вкладів. Банківська система має надлишкові резерви у розмірі 15 млн. гр. од. Розрахуйте, на яку величину банківська система може збільшити суму безстрокових вкладів.

10.15 Якщо центральний банк проводить політику стимулювання виробництва, то він:

- а) продає облігації державної позики комерційним банкам;
- б) збільшує ліміти кредитування комерційних банків;
- в) знижує облікову ставку;
- г) підвищує норму обов'язкового резервування.

10.16 Доцільні заходи Національного банку України, коли він приймає рішення скоротити пропозицію грошей у державі:

- а) здійснити покупку державних облігацій на відкритому ринку;
- б) зменшити дисконтну ставку;

- в) збільшити норму обов'язкових резервів;
- г) усе перелічене вірно.

10.17 Облікова відсоткова ставка встановлюється:

- а) НБУ;
- б) Міністерством фінансів;
- в) Кабінетом Міністрів України;
- г) асоціацією банків;
- г) комерційними банками.

Тема 11. Комерційні банки

План практичного заняття

1. Сутність комерційного банку, походження та розвиток в Україні.
2. Види комерційних банків, специфіка діяльності: банківські операції та послуги.
3. Пасивні операції комерційних банків, їх види та зміст.
4. Активні операції комерційних банків, їх види та зміст.
5. Розрахунково-касове обслуговування банками юридичних та фізичних осіб.
6. Стабільність комерційного банку, його ліквідність, механізм забезпечення.

Темі доповідей:

1. Характерні ознаки та види комерційних банків України.
2. Кооперативні банки: їх минуле і майбутнє.
3. Іпотечні банки та перспективи їх діяльності в Україні.
4. Інвестиційні банки та необхідність їх в Україні.
5. Формування ресурсної бази комерційного банку.
6. Активні операції комерційних банків.
7. Організація банками безготівкових розрахунків між господарюючими суб'єктами.
8. Банківські послуги – перспективне джерело зростання доходів комерційних банків.
9. Проблеми стабільності комерційних банків в Україні.
10. Формування та розвиток комерційних банків в Україні.
11. Сучасний стан комерційних банків в Україні та шляхи його зміцнення.

Література: базова 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8; допоміжна 1, 2, 3, 4, 5.

Контрольні питання, тести, задачі

- 11.1** З якою організаційно-правовою формою створюються банки в Україні?
- 11.2** Хто належить до осіб, пов'язаних з банком, та які угоди банку заборонено з ними укладати?
- 11.3** Перелічіть, що належить до банківської таємниці та вкажіть порядок її розкриття.

11.4 Які види економічних нормативів Ви знаєте, яке їх призначення і хто встановлює?

11.5 Які чинники впливають на ліквідність, прибутковість та фінансовий стан комерційного банку?

11.6 Основне призначення банку – це:

- а) страховий захист своїх майнових інтересів;
- б) посередництво в переміщенні коштів від кредиторів до позичальників і від продавців до покупців;
- в) забезпечення фізичних і юридичних осіб;
- г) лізинг устаткування.

11.6 Із зазначених нижче спеціалізованих банків відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність» дозволяється створювати такі спеціалізовані банки:

- а) іпотечні;
- б) галузеві;
- в) освітянські;
- г) інноваційні;
- д) інвестиційні;
- е) реконструкції та розвитку;
- ж) фермерські.

11.7 Укажіть, який мінімальний розмір статутного капіталу встановлено чинним законодавством для:

- а) місцевих кооперативних банків;
- б) всеукраїнських комерційних банків;
- в) комерційних банків, які здійснюють свою діяльність на території однієї області;
- г) спеціалізованих банків.

11.8 Укажіть, які із зазначених органів є органами управління банку:

- а) загальні збори учасників банку;
- б) ревізійна комісія;
- в) правління (рада директорів) банку;
- г) спостережна рада банку;
- д) управління внутрішнього аудиту.

11.9 Дозвіл на придбання 25 % акцій банку дає:

- а) директор діючого підприємства;
- б) Міністерство економіки України;
- в) загальні збори юридичної особи-акціонера;
- г) Національний банк України;
- д) загальні збори акціонерів банку.

11.10 До основних банківських послуг відносяться:

- а) фінансове консультування;
- б) операції з цінними паперами;
- в) а і б;
- г) лізинг устаткування.

11.11 Сукупність операцій, спрямованих на формування ресурсів комерційного банку – це операції:

- а) активні;
- б) пасивні;
- в) комісійні;
- г) трастові.

11.12 Активні операції в залежності від їх економічного змісту поділяються на:

- а) операції з цінними паперами;
- б) операції з іноземною валютою;
- в) розрахунково-касові операції.

11.13 Укажіть, які з операцій відносять до пасивних операцій комерційного банку:

- а) формування резервного фонду банку;
- б) залучення вкладів фізичних осіб;
- в) форфейтинг;
- г) приймання депозитів;
- д) овердрафт;
- е) формування статутного капіталу;
- ж) надання кредиту іншому банку;
- з) облік векселів.

11.14 Комерційний банк одержує статус юридичної особи з моменту:

- а) надання пакета документів у Головному управлінні НБУ;
- б) реєстрації його статуту і одержання ліцензії від НБУ;
- в) започаткування договірних відносин з фізичними і юридичними особами;
- г) немає правильної відповіді.

11.15 Банківська система випускає в обіг гроші, надає кредити. У результаті чого грошова маса:

- а) збільшується на величину, меншу від загальної суми депозитів;
- б) збільшується на величину, яка прирівнюється до загальної суми депозитів;
- в) збільшується на величину, більшу від загальної суми депозитів;
- г) не збільшується та не зменшується.

11.16 Банківська система – це:

а) сукупність банків у економіці;
б) законодавчо визначена сукупність установ, які ведуть банківську діяльність на постійній професійній основі і функціонують у державі як самостійна економічна структура;

в) фінансові органи держави та кредитні установи.

11.17 Визначте мету діяльності комерційного банку:

- а) залучення депозитів;
- б) надання кредитів;
- в) отримання прибутку;
- г) ведення касових операцій;
- д) сплата податку державі.

11.18 Визначте функції, що їх виконує банківська система:

- а) перерозподіл коштів фізичних осіб;
- б) трансформаційна;
- в) емісійна;
- г) інвестиційна;
- д) стабілізаційна;
- е) золотовалютного резервування;
- ж) все перелічене вище вірно.

11.19 Надлишкові резерви, що є у розпорядженні комерційних банків, впливають на їх здатність розширювати пропозицію грошей у такий спосіб:

- а) чим більше надлишкових резервів, тим менший потенціал банківської системи;
- б) чим більше надлишкових резервів, тим більший потенціал банківської системи;
- в) не існує взаємозв'язку.

11.20 Укажіть, які із зазначених органів є органами управління банку:

- а) загальні збори учасників банку;
- б) ревізійна комісія;
- в) правління (рада директорів) банку;
- г) спостережна рада банку;
- д) управління внутрішнього аудиту.

11.21 До числа основних комісійних операцій відносять:

- а) розрахунково-касові операції;
- б) інвестиційні операції;
- в) гарантійні операції.

11.22 Операції, які банк виконує за дорученням своїх клієнтів і стягає з них плату, - це:

- а) активні операції;
- б) комісійні операції;
- в) пасивні операції.

11.23 Рефінансування комерційних банків –це:

- а) надання Національним банком України кредиту комерційним банкам;
- б) надання кредиту одним комерційним банком іншому;
- в) надання кредиту одним господарчим суб'єктом іншому.

11.24 Відокремлений підрозділ комерційного банку, який розташований поза межами знаходження банку, не володіє правами юридичної особи і не має самостійного балансу, - це:

- а) філія;
- б) асоціація;
- в) представництво.

11.25 Як називається кредит, що надається групою банків:

- а) іпотечний?
- б) контокорентний?
- в) консорціумний?
- г) нестандартний?

11.26 Як називається кредит, надання якого пов'язане з відкриттям банком особливого рахунка, що виконує також роль поточного і кредитного:

- а) консорціумний?
- б) контокорентний?
- в) ломбардний?
- г) платіжний?

11.27 Як називається кредит, що надається шляхом списання коштів з рахунка понад залишок:

- а) кредитна лінія?
- б) овердрафт?
- в) бланковий?
- г) гарантований?

11.28 Факторинг використовується підприємствами:

- а) якщо немає надії отримати платежі у строк?
- б) якщо існує потреба у швидкому отриманні грошей?
- в) якщо це є умовою договору з боржниками?
- г) усі відповіді не вірні.

11.29 Кредит, заставою за яким є нерухоме майно, називається:

- а) кредитна лінія?
- б) овердрафт?
- в) іпотечний?
- г) бланковий?

11.30 Як називається кредитування експорту шляхом купівлі банком векселів:

- а) факторинг?
- б) овердрафт?
- в) форфетування?
- г) лізинг?

11.31 Кредит, який не має забезпечення, називається:

- а) відкрита лінія?
- б) факторинг?
- в) бланковий?
- г) онкольний?

11.32 Вид кредиту, що повинен повертатись за першою вимогою, називається:

- а) поточним?
- б) онкольним?
- в) бланковим?
- г) комерційним?

11.33 Аванс покупця продавцеві є різновидом:

- а) онкольного кредиту?
- б) фінансового кредиту?
- в) комерційного кредиту?
- г) факторингу?

11.34 Комерційним кредитом є:

- а) будь-який вид кредиту?
- б) кредит від банківської установи?

в) кредит продавця покупцеві?

г) усі відповіді не вірні.

11.35 На початок операційного дня залишок готівки в касі банку – 32 млн. грн. Від підприємств і підприємців, що обслуговуються філією протягом операційного дня поступило 197,5 млн. грн. готівки. Цього ж дня банк видав 184,9 млн. грн. готівки. Ліміт залишку оборотної каси даного банку – 40 млн. грн. Розрахувати залишок оборотної каси на кінець операційного дня. Які заходи зробить банк?

11.36 Скласти балансовий звіт центрального банку на основі наступних даних в млрд. грн.: золоті сертифікати – 10; цінні папери – 100; банкноти, які випущені в обіг, - 90; резерви комерційних банків – 30; інші активи – 10; депозити міністерства фінансів – 5; позики комерційним банкам – 10. Знайти величину інших обов'язкових резервів і власний капітал.

11.37 На підставі показників (грн.), наведених нижче, побудувати баланс банку.

- 1) уставний фонд – 2227305;
- 2) прибуток – 8154894;
- 3) каса – 2695503;
- 4) рахунки в інших банках (кор. рахунки) – 8625924;
- 5) рахунки в НБУ – 7681650;
- 6) кредити, видані банком, - 59908900;
- 7) кошти на рахунках банку інших банків – 1523683;
- 8) інші пасиви – 7855415;
- 9) інші фонди – 4575298;
- 10) вклади і депозити – 6293671;
- 11) іноземна валюта і розрахунки по валютним операціям (пасив) – 2991709;
- 12) придбання цінних паперів – 1262603;
- 13) інші активи – 14649731;
- 14) іноземна валюта і розрахунки по валютним операціям (актив) – 3691699;
- 15) будівлі і основні засоби – 768121;
- 16) участь у спільній діяльності – 110458;
- 17) кредити, отримані від інших банків, - 30013078;
- 18) залишки на розрахункових і поточних рахунках – 35759631.

Тема 12. Міжнародні валютно-кредитні установи та форми їх співробітництва з Україною

План практичного заняття

1. Організація та функціональне призначення Міжнародного валютного фонду. Напрямки співпраці МВФ з Україною.

2. Основи організації, структура та призначення Світового банку. Форми співпраці структур СБ з Україною.

3. Характеристика регіональних міжнародних валютно-кредитних організацій.

4. Порядок створення, призначення і функції Європейського банку реконструкції та розвитку. Напрямки співробітництва ЄБРР з Україною.

5. Необхідність, порядок створення та функції Банку міжнародних розрахунків.

Тема доповідей

1. Міжнародний валютний фонд та його відносини з Україною.
2. Світовий банк. Напрямки співробітництва його з Україною.
3. Регіональні міжнародні валютно-кредитні організації.
4. Європейський банк реконструкції та розвитку. Форми співробітництва з Україною.
5. Банк міжнародних розрахунків.

Література: базова 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8; допоміжна 1, 2, 3, 4.

Контрольні питання

- 12.1 Відповідно до яких типів програм будуються відносини МВФ і України?
- 12.2 Які країни можуть брати участь у діяльності МБРР?
- 12.3 Яка основна різниця між МВФ і МБРР?
- 12.4 Назвати напрямки співробітництва ЄБРР з Україною.
- 12.7 Членом яких міжнародних валютно-кредитних організацій є Україна?

ПРИКЛАДИ РОЗВ'ЯЗАННЯ ЗАДАЧ

Задача 1. Розрахуйте швидкість обороту грошей. Грошова маса готівкових і безготівкових грошей – 1500 млрд. грн. Валовий національний продукт – 10000 млрд. грн.

Розв'язання:

З рівняння грошового обміну Фішера:

$$V = \frac{P * Q}{M} = \frac{ВНП}{M} = \frac{10000}{1500} = 6,7 \text{ оборотів} .$$

Задача 2. Визначити кількість грошей, необхідних в якості засобу обігу. Сума цін по реалізованим товарам (роботам, послугам) – 6000 млрд. грн. Сума цін товарів (робіт, послуг), проданих з розстрочкою платежу, термін оплати яких не настав, - 50 млрд. грн. Сума платежів по довгостроковим зобов'язанням, термін оплати яких настав, - 200 млрд. грн. Сума платежів, що взаємно погашаються, – 500 млрд. грн. Середнє число оборотів за рік – 9.

Розв'язання:

Згідно закону грошового обігу:

$$M = \frac{6000 - 50 + 200 - 500}{9} = \frac{5650}{9} = 628 \text{ млрд. грн.}$$

Задача 3 Розрахуйте швидкість обороту грошей, що зберігаються на розрахунковому рахунку. Грошові агрегати рівні $M0 = 150$ млрд. грн., $M1 = 400$ млрд. грн., $M2 = 450$ млрд. грн.

Розв'язання:

Швидкість обороту безготівкових грошей (грошей, що зберігаються на розрахунковому рахунку) розраховуємо за формулою:

$$O = \frac{M1 - M0}{M2} = \frac{400 - 150}{450} = 0,6 \text{ оборотів}$$

Задача 4 Додаткова емісія НБУ склала 5 млрд. грн., а норма обов'язкового резервування – 10 %. Розрахувати, скільки грошей може додатково створити банківська система.

Розв'язання:

Додаткові гроші при додатковій емісії розраховуються за формулою:

$$M_{\text{доп}} = m * E = \frac{1}{r} * E = \frac{1}{10\%} * 100\% * 5 \text{ млрд. грн.} = 50 \text{ млрд. грн.}$$

Задача 5 Величина готівки складає 210 млн. грн., поточних вкладів – 400 млрд. грн., ощадних вкладів – 290 млрд. грн., строкових вкладів – 350 млрд. грн. Чому будуть дорівнювати грошові агрегати $M0$, $M1$ та $M2$.

Розв'язання:

$$M0 = 210 \text{ млрд. грн.}$$

$$M1 = M0 + 400 = 610 \text{ млрд. грн.}$$

$$M2 = M1 + 290 + 350 = 1250 \text{ млрд. грн.}$$

Задача 6 Грошова одиниця, яка призначена для угод, обертається в середньому 4 рази на рік та спрямовується на купівлю кінцевих товарів та послуг. Номінальний обсяг ВВП складає 4000 млрд. грн. од. Визначити величину попиту на гроші для угод. В таблиці наведена величина попиту на гроші з боку активів при різних відсоткових ставках.

Таблиця

Величина попиту на гроші

Відсоткова ставка	Обсяг попиту на гроші, млрд. грн. од.	
	З боку активів	Загальний
16	20	
14	40	
12	60	
10	80	
8	100	
6	120	
4	140	

Вкажіть в таблиці загальний попит на гроші. Визначте рівноважну відсоткову ставку, якщо пропозиція грошей складає 1100 млрд. грн. од. Побудуйте графіки.

Розв'язання:

Попит на гроші для угод складає:

$$4000/4 = 1000 \text{ млрд. грн. од.}$$

Загальний попит на гроші при різних відсоткових ставках:

- при 16 %: $1000 + 20 = 1020$ млрд. гр. од.
- при 14 %: $1000 + 40 = 1040$ млрд. гр. од.
- при 12 %: $1000 + 60 = 1060$ млрд. гр. од.
- при 10 %: $1000 + 80 = 1080$ млрд. гр. од.
- при 8 %: $1000 + 100 = 1100$ млрд. гр. од.
- при 6 %: $1000 + 120 = 1120$ млрд. гр. од.
- при 4 %: $1000 + 140 = 1400$ млрд. гр. од.

Рівноважна відсоткова досягається, коли попит на гроші дорівнює пропозиції.

Це відбувається при ставці 8%.

Задача 7. АТ «Вимпел» зайняло у банка «Сатурн» 300 тис. дол. на 3 місяці під 90% річних. Відсотки виплачуються вперед. Яку суму отримає АТ «Вимпел»?

Розв'язання:

1. Сума відсотків:

$$\frac{3000000 \times 90\%}{100\%} \cdot \frac{3}{12} = 67500 \text{ (дол.)}$$

2. Отримана сума:

$$3000000 - 67500 = 232500 \text{ (дол.)}$$

Задача 8. Визначити, якої величини досягне депозит, рівний 20 тис. грн. через 3 роки при зростанні по складній ставці 10% річних.

Розв'язання:

Отримана сума по складній ставці складе:

$$S = D(1 + r)^n$$

де D – сума депозиту;

r – процентна ставка (десятковий дріб).

$$S = 20000(1 + 0,1)^3 = 26620 \text{ (грн.)}$$

Задача 9. Визначить якої величини досягне депозит, рівний 20 тис. грн. через 3 роки при розрахунку по складній ставці 10% річних, якщо відсотки нараховуються щокварталу?

Розв'язання:

Отримана сума в даному випадку складе:

$$S = D \cdot \left(1 + \frac{j}{m}\right)^N,$$

де D – сума депозиту;

N – загальна кількість періодів нарахування відсотків;

j – річна ставка (десятковий дріб);

m – кількість нарахування відсотків в році.

$$S = 20000 \cdot \left(1 + \frac{0,10}{4}\right)^{12} = 27440 \text{ (грн.)}$$

Задача 10. Депозит у розмірі 500 тис. грн. покладений в банк на 3 роки. Визначить суму нарахованих відсотків за простою і складною ставками відсотків, рівних 80% річних.

Розв'язання:

1. Відсотки за простою ставкою:

$$P = n \cdot r \cdot D$$

де n – кількість років; r – річна процентна ставка (десятковий дріб); D – сума депозиту.

$$P = 3 \cdot 0,8 \cdot 500000 = 1200000 \text{ (грн.)}$$

2. Відсотки за складною ставкою:

$$P = S - D$$

$$S = 500000 \cdot (1 + 0,8)^3 = 2916000 \text{ (грн.)}$$

$$P = 2916000 - 500000 = 2416000 \text{ (грн.)}$$

Задача 11. Клієнт отримав кредит строком на 3 місяці в 6 млн. грн. Сума повернення кредиту 7,5 млн. грн. Визначить процентну ставку банку.

Розв'язання:

1. Сума отриманих відсотків:

$$7,5 - 6 = 1,5 \text{ (млн. грн.)}$$

2. Процентна ставка:

$$1,5 = r \cdot 6 \cdot 3/12;$$

 $r = 1,0$ (десяткова) або 100 % річних.

Задача 12. Банк видав довгостроковий кредит у розмірі 5 млн. грн. на 5 років по річній ставці складних відсотків 80% річних. Кредит повинен бути погашений одноразовим платежем з відсотками в кінці терміну. Визначить суму, що погашається, і суму відсотків.

Розв'язання:

1. Сума, що погашається:

$$S = K \cdot \left(1 + \frac{r}{100}\right)^n,$$

де K – сума кредиту; r – процентна ставка (у відсотках).

$$S = 5000000 \cdot \left(1 + \frac{80}{100}\right)^5 = 94478400 \text{ (грн.)}$$

2. Сума відсотків:

$$P = S - K = 94\,478\,400 - 5\,000\,000 = 89\,478\,400 \text{ (грн.)}$$

Задача 13. Банк видав кредит в сумі 500 тис. грн. на 3 квартали по простій ставці відсотків, яка в першому кварталі склала 40% річних, а в кожному подальшому кварталі збільшувалася на 10%. Визначить суму, що погашається, і суму відсотків.

Розв'язання:

1. Сума, що погашається:

$$S = 500000 \cdot \left(1 + \frac{40}{4 \cdot 100} + \frac{50}{4 \cdot 100} + \frac{60}{4 \cdot 100}\right) = 687500 \text{ (грн.)}$$

2. Сума відсотків:

$$P = 687\,500 - 500\,000 = 18700 \text{ (грн.)}$$

Задача 14. Кредит в 2 млн. грн. виданий на 2 роки. Розрахунковий рівень інфляції за рік прийнятий рівним 20%, реальна прибутковість операцій повинна скласти 8% річних. Визначить ставку відсотків, суму, що погашається, і суму відсотків.

Розв'язання:

1. Процентна ставка:

$$r_{cl} = i + r + \frac{i \cdot r}{100},$$

де i – розрахунковий рівень інфляції (у відсотках);

r – процентна ставка, або реальна прибутковість операцій (у відсотках);

q – термін кредиту (у днях);

T – кількість днів в році.

$$r_{cl} = 20 + 8 + \frac{20 \cdot 8}{100} = 29,6 \%$$

2. Сума, що погашається:

$$S = K \cdot \left(1 + \frac{r_{cl}}{100}\right)^n,$$

де K – розмір кредиту;

n – кількість років.

$$S = 2000000 \cdot \left(1 + \frac{29,6}{100}\right)^2 = 3359232 \text{ (грн.)}$$

3. Сума відсотків:

$$P = S - K = 3359232 - 2000000 = 1359232 \text{ (грн.)}$$

Задача 15. На початок операційного дня залишок готівки в касі банку – 32 млн. грн. Від підприємств і підприємців, що обслуговуються філією протягом операційного дня поступило 197,5 млн. грн. готівки. Цього ж дня банк видав 184,9 млн. грн. готівки. Ліміт залишку оборотної каси даного банку – 40 млн. грн. Розрахувати залишок оборотної каси на кінець операційного дня. Які заходи зробить банк?

Розв'язання:

Залишок готівки на кінець операційного дня:

$$32,0 + 197,5 - 184,9 = 44,6 \text{ (млн. грн.)}$$

Утворюється понадлімітний залишок в касі в розмірі:

$$44,6 - 40 = 4,6 \text{ (млн. грн.)}$$

Залишок буде перерахований до резервного фонду.

Задача 16. Скласти балансовий звіт центрального банку на основі наступних даних в млрд. грн.: золоті сертифікати – 10; цінні папери – 100; банкноти, випущені в обіг, – 90; резерви комерційних банків – 30; інші активи – 10; депозити міністерства фінансів – 5; позики комерційним банкам – 10. Знайти величину інших обов'язкових резервів і власний капітал.

Розв'язання:

АКТИВИ		ПАСИВИ	
Золоті сертифікати	10	Банкноти	90

Цінні папери	100	Резерви комерційних банків	30
Позики комерційним банкам	10	Депозити міністерства фінансів	5
Інші активи	10	Інші обов'язкові резерви і власний капітал	5
БАЛАНС	130	БАЛАНС	130

Задача 17. Через 90 днів згідно з угодою позичальник повинен сплатити 20 тис. грн. Кредит виданий під 20% річних. Необхідно визначити початкову суму боргу. Термінова база дорівнює 365 днів.

Розв'язання:

Початкова сума кредиту:

$$K = \frac{S}{1 + \frac{n \cdot r}{T \cdot 100}},$$

де S – сплачена сума;

n – термін кредиту в днях;

r – процентна ставка (у відсотках);

T – кількість днів в році.

$$K = \frac{20000}{1 + \frac{90 \cdot 20}{365 \cdot 100}} = 19047,62 \text{ (грн.)}$$

$K = 19047,62$ грн.

Задача 18. У комерційний банк поступив вексель від торгового підприємства на суму 16 млн. грн. за 4 місяці до закінчення терміну його погашення. Облікова ставка центрального банку – 30%. Яка сума буде виплачена банком під вексель?

Розв'язання:

Оскільки банк враховує вексель за 4 місяці до його терміну погашення, то банк виплатить суму нижче за номінал.

Таким чином, визначається поточна ціна векселя за формулою:

$$C_e = S \times \left(1 - \frac{n \cdot d}{T \cdot 100}\right),$$

де S – номінал векселя;

n – період, який залишився до закінчення терміну погашення векселя (дні, місяці, квартали);

d – величина облікової ставки банківського відсотка (дисконтна ставка);

T – число періодів в році (днів, місяців, кварталів).

$$C_e = 16 \times \left(1 - \frac{4 \cdot 30}{12 \cdot 100}\right) = 14,4 \text{ (млн. грн.)}$$

Задача 19. Розрахуйте облікову ставку за вексельним кредитом. Номінальна ціна векселя – 1 млн. грн. Банк купив його, сплативши 0,9 млн. грн. за 6 місяців до наступу терміну платежу по векселю.

Розв'язання:

Використовуємо формулу:

$$C_e = S \times \left(1 - \frac{n \cdot d}{T \cdot 100}\right)$$

$$0,9 = 1 \times \left(1 - \frac{6 \cdot d}{12 \cdot 100}\right);$$

$$0,9 = 1 - d/200;$$

$$d = 20\%.$$

Задача 20. Розрахуйте суму дисконту в операції обліку векселів банком, якщо номінальна сума векселя складає 15000 грн., термін дії векселя – 60 днів, ставка обліку дисконту – 10%.

Розв'язання:

$$C = \frac{S \cdot n \cdot d}{T \cdot 100},$$

де S – номінал векселя;

n – період на який виписаний вексель;

d – величина облікової ставки банківського відсотка, на яку погодився кредитор;

T – кількість періодів в році.

$$C = \frac{15000 \cdot 60 \cdot 10}{360 \cdot 100} = 250 \text{ (грн.)}$$

Сума дисконту – 250 грн.

Задача 21. Вексель номіналом 72000 грн. складений 09.01.08 р. з терміном погашення 90 днів з дня складання. Визначити дату платежу і суму дисконту, якщо розмір облікової ставки склав 50%.

Розв'язання:

Термін погашення – 02.04.08 р.

Сума дисконту:

$$C = \frac{72000 \cdot 90 \cdot 50}{360 \cdot 100} = 9000 \text{ (грн.)}$$

$C = 9000$ грн.

Задача 22. Під видачу векселя терміном погашення 72 дні підприємство поставило партію товару вартістю 6 млн. грн. Яку суму повинен вказати векселедавець, якщо продавець за надання кредиту встановив ставку 36% річних?

Розв'язання:

Номінал векселя (вексельна сума) визначається по формулі:

$$S = K \cdot \left(1 + \frac{n \cdot d}{T \cdot 100}\right),$$

де K – грошовий вираз реально поставлених під вексель продукції, виконаних робіт, вказаних послуг (сума вексельного кредиту);

n – період, на який виписаний вексель (у днях, місяцях);

d – величина облікової ставки банківського відсотка, на яку погодився кредитор;

T – число періодів в році.

$$S = 6 \cdot \left(1 + \frac{72 \cdot 36}{360 \cdot 100}\right) = 6,432 \text{ (млн. грн.)}$$

Номінал векселя – 6,432 млн. грн.

**Вимоги до знань, умінь та навичок, якими повинен володіти студент
після виконання завдань практичних занять
з навчальної дисципліни «Гроші та кредит»**

В результаті виконання завдань практичних занять з дисципліни «Гроші та кредит» студенти *повинні знати*:

- що таке гроші і як вони виникли; які види та форми грошей існують;
- що таке попит на гроші та які чинники на нього впливають;
- чим визначається рівень позичкового відсотку;
- суть валютних відносин і валютних систем, їх вплив на національну економіку.

Виконав в повному обсязі завдання, майбутній спеціаліст *повинен уміти*:

- вільно орієнтуватися в теоретичних та практичних проблемах грошово-кредитного характеру;
- аналізувати поточну ситуацію на вітчизняному та зарубіжному грошово-кредитному ринку;
- прогнозувати майбутній розвиток грошово-кредитних відносин;
- обирати оптимальні шляхи вирішення конкретних виробничих завдань монетарного характеру тощо.

В результаті вивчення теоретичних питань студент *повинен мати уяву* про:

- суть та значення наукового спору різних наукових шкіл відносно економічної природи та ролі грошей в суспільному виробництві;
- вплив грошово-кредитної політики на економічний розвиток та її ефективність в ринкових умовах;
- механізм функціонування міжнародних валютних ринків та основи міжнародної грошово-кредитної політики.

В результаті розв'язання запропонованих задач студент *повинен мати навички* щодо:

- розрахунку кількості грошей, необхідних для обігу;
- визначення грошових агрегатів та розрахунку показників рівня монетизації;
- складання балансу центрального та комерційного банку;

- визначення кредитоспроможності позичальника;
- розрахунку простих та складних відсотків по депозитах.

З метою надання кожному практичному завданню характеру індивідуальної роботи та для забезпечення закріплення вивченого матеріалу кожен студент академічної групи виконує перед практичним заняттям одне з завдань теми за сіткою варіантів. Вибір варіанту здійснюється за списком у журналі.

Сітка варіантів наведена нижче.

Цифра до крапки означає номер теми, а після крапки – номер завдання.

Студент виконує завдання лише після детального вивчення теми. Відповіді на питання повинні бути повними і чіткими. Тестові завдання необхідно обґрунтовувати. Рішення задач слід супроводжувати поясненням.

Завдання практичного заняття оформляються студентом в шкільному зошиті або на аркушах паперу А4. на титульному аркуші вказується дисципліна, по якій виконується практичне завдання, прізвище, ім'я та по батькові студента, група та номер варіанту.

СІТКА ВАРІАНТІВ

Варіант	Номери завдань										
1	1.6	2.2	3.8	4.31	5.30	6.19	7.1	8.49	9.5	10.17	11.37
2	1.7	2.6	3.9	4.32	5.29	6.20	7.2	8.48	9.6	10.15	11.36
3	1.8	2.10	3.10	4.8	5.28	6.21	7.3	8.47	9.7	10.13	11.35
4	1.9	2.11	3.11	4.9	5.27	6.22	7.4	8.46	9.8	10.11	11.34
5	1.10	2.12	3.12	4.10	5.25	6.23	7.5	8.45	9.9	10.9	11.33
6	1.11	2.13	3.13	4.11	5.24	6.24	7.6	8.44	9.10	10.7	11.32
7	1.12	2.14	3.14	4.12	5.23	6.25	7.7	8.43	9.11	10.5	11.31
8	1.13	2.15	3.15	4.13	5.22	6.26	7.8	8.42	9.12	10.3	11.30
9	1.26	2.16	3.17	4.14	5.21	6.27	7.9	8.41	9.13	10.1	11.29
10	1.28	2.17	3.19	4.17	5.20	6.28	7.10	8.40	9.15	10.16	11.28
11	1.30	2.18	3.20	4.18	5.17	6.29	7.11	8.39	9.16	10.13	11.27
12	1.32	2.19	3.22	4.19	5.16	6.30	7.12	8.38	9.17	10.11	11.26
13	1.37	2.20	3.23	4.20	5.15	6.31	7.13	8.37	9.18	10.9	11.25
14	1.15	2.21	3.30	4.21	5.14	6.32	7.14	8.36	9.19	10.10	11.24
15	1.16	2.22	3.31	4.22	5.12	6.33	7.15	8.35	9.20	10.12	11.23
16	1.19	2.23	3.21	4.23	5.11	6.34	7.16	8.34	9.30	10.15	11.22
17	1.24	2.25	3.18	4.24	5.10	6.35	7.17	8.33	9.29	10.17	11.21
18	1.25	2.26	3.24	4.25	5.8	6.36	7.18	8.32	9.28	10.2	11.20
19	1.27	2.27	3.25	4.26	5.7	6.37	7.19	8.31	9.27	10.4	11.19
20	1.29	2.28	3.26	4.27	5.6	6.38	7.20	8.30	9.26	10.6	11.18
21	1.31	2.33	3.27	4.28	5.5	6.39	7.21	8.29	9.25	10.8	11.17
22	1.34	2.34	3.28	4.29	5.4	6.40	7.22	8.28	9.24	10.10	11.16

23	1.42	2.35	3.29	4.30	5.3	6.41	7.1	8.27	9.23	10.12	11.15
24	1.41	2.36	3.6	4.6	5.2	6.42	7.2	8.26	9.22	10.14	11.14
25	1.43	2.40	3.7	4.7	5.1	6.43	7.3	8.25	9.21	10.16	11.13

Список рекомендованої літератури

Базова

1. Івасів, Б.С. Гроші та кредит : Підручник для ВНЗ / Івасів Богдан Степанович ; Б.С.Івасів ; Терноп. акад. нар. госп-ва. - 2-ге вид., змін. й допов. - Тернопіль : Карт-бланш, 2005. – 528 с.

2. Демківський, А.В. Гроші та кредит : навчальний посібник для ВНЗ / Демківський Анатолій Васильович ; А.В. Демківський. - К. : Дакор : ВИРА-Р, 2003. – 528 с.

3. Гроші та кредит : Підручник / Савлук Михайло Іванович [и др.] ; М.І. Савлук, А.М. Мороз, М.Ф. Пуховкіна та ін. ; За заг. ред. М.І. Савлука ; Київ. нац. екон. ун-т, Укр. фін.-банк. школа. - 3-тє вид., переробл. і допов. - К. : КНЕУ, 2004. – 598 с. : табл., схем.

4. Алексеев, І.В. Гроші та кредит : навчальний посібник / Алексеев Ігор Валентинович, Колісник Марія Костянтинівна ; І.В. Алексеев, М.К. Колісник. - К. : Знання, 2009. – 253 с.

5. Круш, П.В. Гроші та кредит : навчальний посібник для ВНЗ / Круш Петро Васильович, Алексеев Вячеслав Борисович ; П.В. Круш, В.Б. Алексеев ; Нац. техн. ун-т України «Київ. політехн. ін-т». - К. : Центр учбової літератури, 2010. – 216 с.

6. Михайловська, І.М. Гроші та кредит : навчальний посібник для ВНЗ / І. М. Михайловська, К. Л. Ларіонова ; І.М. Михайловська, К.Л. Ларіонова. - Л. : Новий Світ-2000, 2011. – 432 с.

7. Щетинін А.І. Гроші та кредит : підручник для ВНЗ / Щетинін Анатолій Іванович ; А.І. Щетинін. - Вид. 4-те, переробл. та допов. - К. : ЦУЛ, 2010. – 440 с.

8. Коваленко, Д.І. Гроші та кредит: теорія і практика : навчальний посібник для ВНЗ / Коваленко Дмитро Іванович ; Д.І. Коваленко ; Київ. нац. ун-т технологій та дизайну. - 3-тє вид., допов. та перероб. - К. : ЦУЛ, 2011. – 352 с.

Допоміжна

1. Гроші та кредит : Навч.-метод.посібник для самостійного вивчення дисципліни / Мирун Микола Іванович [и др.] ; М.І.Мирун,М.І.Савлук,І.М.Лазепко та ін.; Київ.нац.екон.ун-т. - 2-ге вид., переробл. і допов. - К. : КНЕУ, 2002. – 124 с.

2. Семко, Т.В. Гроші та кредит у схемах і таблицях : навчальний посібник для ВНЗ / Т. В. Семко, М. В. Руденко ; Т.В. Семко, М.В. Руденко ; Кременчуц. держ. політехн. ун-т. - К. : ЦНЛ, 2006. – 158 с.

3. Колодізев, О. Гроші та кредит: Навчальний посібник для самостійного вивчення дисципліни/ Олег Колодізев, Оксана Яременко, М-во освіти і науки України, Харківський держ. екон. ун-т. - Харків: ВД ІНЖЕК , 2004. - 153 с.

4. Алісов, Є.О. Гроші і грошовий обіг: теоретичні засади та стан правового регулювання в Україні : монографія / Є. О. Алісов. - Х. : Ксилон, 2004. - 326 с.

5. Адамик Б.П. Національний банк і грошово-кредитна політика: Навчальний посібник. - Тернопіль: Карт-бланш, 2002. -278 с.